

Koncepce stabilizace a rozvoje

Národní knihovny České republiky

na léta 2019 – 2023

Koncepce stabilizace a rozvoje Národní knihovny České republiky na léta 2019 – 2023

Na základě podkladů odborných pracovišť zpracoval Mgr. Adolf Knoll, tajemník pro vědu, výzkum a mezinárodní vztahy

Schválil: PhDr. Martin Kocanda, generální ředitel

Říjen 2018

Obsah

Souhrnná část

I. Podmiňující faktory	8
I. A. Prostorové zajištění činnosti	8
I. B. Lidské zdroje	8
II. Odborná činnost, služby veřejnosti	9
II. A. Budování fondů/sbírek.....	9
II. A. i. Akvizice klasických dokumentů a elektronických zdrojů	9
II. A. ii. Elektronický povinný výtisk a další elektronické publikace	9
II. A. iii. Digitální fondy vzniklé digitalizací, agregací dat, sklizením českého webu	9
II. B. Ochrana a konzervace knihovních sbírek	9
II. B. i. Záchrana písemného kulturního dědictví vzniklého od II. poloviny 19. století	9
II. B. ii. Zavedení technologie RFID	10
II. B. iii. Vybudování Metodického centra konzervace fondů.....	10
II. B. iv. Vybudování národního systému deponitního ukládání málo využívané literatury	10
II. B. v. Dlouhodobá archivace digitálních dat (LTP)	10
II. C. Zdokonalení zpřístupnění digitálních fondů	10
III. Akcelerační faktory.....	12
A. Komunikace s veřejností	12

Popisná část

I. A. Prostorové zajištění činnosti	13
II. B. Rozvoj lidských zdrojů	15
II. A. Odborná činnost a služby veřejnosti	16
II. A. i. Akvizice klasických dokumentů a elektronických zdrojů	19
II. A. iii. Digitální fondy vzniklé digitalizací, agregací dat, sklizením českého webu	23
II. B. i. Záchrana písemného kulturního dědictví vzniklého od II. poloviny 19. století.....	25
II. B. ii. RFID technologie.....	27
II. B. iii. Vybudování metodického centra konzervace knihovních fondů	29
II. B. iv. Vybudování národního systému deponitního ukládání málo využívané literatury	31
II. B. v. Dlouhodobá archivace digitálních dat (LTP)	33
II. C. Zdokonalení zpřístupnění digitálních fondů.....	35
III. A. Komunikace s veřejností	37

Koncepce stabilizace a rozvoje NK na léta 2019 – 2023

Národní knihovna České republiky (dále jen „NK“) se ve své činnosti řídí svou platnou zřizovací listinou (viz <https://www.nkp.cz/o-knihovne/zakladni-informace/zakladni-dokumenty>) a dále zásadními státními koncepčními dokumenty, jimiž jsou v oblasti její činnosti zejména:

- *Státní kulturní politika na léta 2015-2020 s výhledem do r. 2025*¹
- *Koncepce rozvoje knihoven na léta 2017 - 2020*²
- *Strategie digitalizace kulturního obsahu na léta 2013 - 2020*³
- *Meziresortní koncepce aplikovaného výzkumu a vývoje národní kulturní identity na léta 2016 - 2022*⁴

Jako výzkumná organizace se NK řídí *Koncepcí rozvoje výzkumné organizace Národní knihovna České republiky na léta 2019 – 2023*, která byla v listopadu 2018 vyhodnocena metodou peer review jako velmi dobrá (třída B) na základě *Metodiky hodnocení výzkumných organizací a hodnocení programů účelové podpory výzkumu, vývoje a inovací*, schválené usnesením vlády ČR ze dne 8. února 2017 č. 107⁵ a v resortu ministerstva kultury Příkazem ministra kultury č. 11/2018, kterým se stanovuje *Metodika hodnocení výzkumných organizací pro poskytování institucionální podpory ze státního rozpočtu na dlouhodobý koncepční rozvoj výzkumných organizací v působnosti Ministerstva kultury na léta 2019 – 2023 (Metodika hodnocení VO MK)*⁶. Z tohoto důvodu se tato koncepce rozvojem výzkumu v NK nezaobírá, nicméně *Koncepce rozvoje výzkumné organizace Národní knihovna České republiky na léta 2019 – 2023* je součástí komplexní koncepční dokumentace NK na uvedené období⁷.

Výše uvedené dokumenty stanovují řadu úkolů ať přímo nebo nepřímo, které musí NK ve spolupráci s dalšími institucemi zajistit. Kromě toho NK musí plnit závazky z členství v mezinárodních nevládních organizacích⁸ resp. z členství v národních organizacích a závazky, vyplývající z bilaterální spolupráce s dalšími institucemi nebo systémy (např. EUROPEANA).

Tato koncepce si neklade za cíl opakovat nebo přenášet tyto úkoly do koncepčního dokumentu NK, neboť součinnost při jejich plnění považuje NK za samozřejmou. Aby však tato součinnost mohla probíhat, musí NK fungovat plnohodnotně jako moderní knihovna a v současné době musí svou činnost i stabilizovat, proto se tato koncepce soustřeďuje na několik klíčových oblastí a témat, jejichž řešení a rozvoj výše uvedenou spolupráci podmiňuje.

T. č. se NK řídí Strategii rozvoje v letech 2017 - 2020⁹, tento dokument ji nepopírá, klade si však za cíl akcentovat některé klíčové problémy.

NK se nachází v situaci, kdy většina ostatních českých spolupracujících knihoven je v dobré kondici (působí v nových resp. rekonstruovaných budovách s motivovanými zaměstnanci), zatím co NK, jejíž role v plnění úkolů výše zmíněných koncepčních dokumentů je klíčová a nezastupitelná, se potácí již

¹ <https://www.mkcr.cz/statni-kulturni-politika-69.html>

² <http://ukr.knihovna.cz/koncepce-rozvoje-knihoven-cr-na-leta-2017-2020/>

³ <https://www.mkcr.cz/strategie-evropa-2020-digitalizace-kulturniho-obsahu-831.html>

⁴ <https://www.mkcr.cz/meziresortni-koncepce-aplikovaneho-vyzkumu-a-vyvoje-narodni-a-kulturni-identity-na-leta-2016-2022-852.html>

⁵ <https://www.vyzkum.cz/FrontClanek.aspx?idsekce=799796&ad=1&attid=847687>

⁶ https://www.mkcr.cz/doc/cms_library/priloha-c4-prikaz-ministra-kultury-c-11_2018-9044.pdf

⁷ https://www.nkp.cz/soubory/ostatni/koncepce_vo_2019_2023.pdf

⁸ <https://www.nkp.cz/o-knihovne/zakladni-informace/zakladni-dokumenty/clenstvi>

⁹ http://text.nkp.cz/soubory/ostatni/strategie_rozvoje_2017_2020.pdf

řadu let ve vážných problémech jako taková, přičemž je její situace mnohem dramatičtější tím, že má ve spoustě oblastí celonárodní odpovědnost, což jiné české instituce nemají, a mohou se tak starat pouze samy o sebe.

Tento materiál si klade za cíl poukázat na klíčové momenty vlastního rozvoje NK a nastartovat jejich řešení, které se již při zběžné analýze neobejde bez značné a účinné pomoci státu.

Oblasti, o nichž tato koncepce pojednává, lze rozdělit funkčně do několika problémových okruhů:

Charakteristika klíčových problémových okruhů

I. Podmiňující faktory

I. A. Prostorové zajištění činnosti

NK bojuje již desítky let s nedostatkem prostoru. V polovině 90. let byla tato situace dočasně vyřešena postavením centrálního depozitáře v Hostivaři, nicméně v prostorové tísní se NK ocitla po přelomu tisíciletí znovu. Nedošlo k výstavbě nové budovy a byl zvolen formát v Evropě neobvyklý: rekonstruovaná centrální historická budova a další budovy mimo centrum města. Stavební akce trvají již bezmála 10 let, což působí negativně jak na veřejnost, tak na zaměstnance, v důsledku nedostatku prostoru jsou statisíce svazků (v září 2018 to bylo 700 tisíc sv.) neexpedovatelných, komfort čtenářů je omezen. NK jako fyzická knihovna plní své úkoly objektivně velice špatně¹⁰.

Rekonstruované Klementinum se stává stále více spíše muzejním prostorem, resp. revitalizovanou architektonickou památkou, bez exponátů (nádherné chodby zůstávají nevyužity) a bez života. Do veřejných prostor Klementina je třeba tento život vrátit.

I. B. Lidské zdroje

Jestliže v polovině minulého desetiletí byl typický zaměstnanec NK sice chudý (špatně honorovaný), ale na druhé straně hrdý na svou instituci, pak v současné době, i když jeho platová situace se zejména v posledních dvou letech zlepšila, zůstává jeho práce i nadále nedostatečně ohodnocena, ale dnešní zaměstnanec je navíc demotivovaný. Způsobily to časté výměny vedení NK a dlouhotrvající rekonstrukce a s ní související často nedůstojné pracovní prostředí (špína, špatné pracovní a hygienické podmínky, neustálé stěhování, nejistota) a v neposlední řadě i absence pozitivních informací. Takový zaměstnanec, zejména příslušník mladé generace, často odmítá převzít odpovědnost za náročnější práci. Stav, ve kterém je NK, svědčí o tom, že stát (národ) si neváží dostatečně svého kulturního dědictví (nečinně resp. neúčinně přihlíží například nenávratné ztrátě paměti této země v rozpadlých dokumentech, jež byly vytištěny na kyselém papíře), tudíž ani NK jako instituce si neváží sama sebe. Přestože získala např. světovou cenu UNESCO a má tři sbírky zapsané na seznamu UNESCO světového dokumentového dědictví (v Evropě je takto v této oblasti na stejné úrovni kromě NK pouze Fonografický institut Rakouské akademie věd), návštěvník NK se to nikde nedozví. Historie knihovny jako instituce je nahrazena v povědomí veřejnosti spíše historií Klementina. Bez motivovaných a stabilizovaných zaměstnanců nelze situaci změnit.

¹⁰ Serióznímu badateli se vyplatí zajet do blízké zahraniční knihovny, např. do Státní a univerzitní knihovny do Drážďan, aby se dostal k literatuře, kterou potřebuje

II. Odborná činnost, služby veřejnosti

Služby veřejnosti vč. v případě NK služeb poskytovaných dalším knihovnám jsou základní povinností NK. Služby jsou založeny na celém komplexu aktivit od akvizice dokumentů, budování a zpřístupňování klasických a digitálních fondů až po trvalou ochranu těchto fondů a svěřených dat. V poslední době klesá počet fyzických výpůjček (příčinou může částečně být stav NK v rekonstrukci) a nebývá stoupá využití online služeb mimo budovu knihovny (proti průměrnému stavu v letech 2011-15 v r. 2017 dvojnásobný nárůst). Je třeba optimalizovat jak služby založené na fyzických výpůjčkách, tak i služby digitální, a současně řešit kritické problémy budování fondů a jejich ochrany.

II. A. Budování fondů/sbírek

NK je nejen úložištěm veškeré národní tištěné produkce, ale spravuje též historické i moderní fondy světového významu (viz zápisy v seznamu UNESCO), mající vazbu takřka na celý svět. Z důvodu absence ústřední univerzitní knihovny v Praze (situace pro většinu zemí velice atypická) plní i nezastupitelnou funkci vědecké knihovny založené na dokumentech a informacích zahraničního původu.

II. A. i. Akvizice klasických dokumentů a elektronických zdrojů

Akvizice klasických dokumentů trpí trvalým podfinancováním; výše příspěvku na tuto akvizici je založena na výši dotace z poloviny 90. let. Elektronické zdroje byly financovány dosud projektově, nyní jsou financovány prostřednictvím tzv. národního licenčního centra CzechELib, které nevykřívá řadu pro NK a její uživatele důležitých oborů. Úroveň podfinancování akvizic je cca. 50%.

II. A. ii. Elektronický povinný výtisk a další elektronické publikace

Zhruba třetina titulů knižní produkce vychází elektronicky, navíc 236 periodik pouze online a 2474 pokračujících zdrojů. Toto vše je součástí národního kulturního dědictví, z důvodu absence legislativy a lidských a technických zdrojů NK není s to tuto produkci shromažďovat, zpracovávat a uchovávat. Dochází tak k nenávratným ztrátám v národní paměti.

II. A. iii. Digitální fondy vzniklé digitalizací, agregací dat, sklizením českého webu

Pokud jde o digitalizaci vlastních fondů je NK na světové úrovni: na vlastním pracovišti digitalizovala na 193 000 moderních monografií a 3 794 periodik, ve spolupráci s Google více než 180 000 titulů převážně starých tisků a tisků 19. století ze Slovanské knihovny, za podpory VISK6 téměř 4 000 velmi vzácných historických knih, převážně rukopisů. Nicméně vlastní digitalizační pracoviště technicky zastaralo, projekt s Google se schyluje ke konci a digitalizace rukopisů je nesmírně finančně náročná, a tudíž pomalá.

NK v různém rozsahu získává, spravuje a zpřístupňuje digitalizované fondy dalších institucí, zejm. z dotačních programů MK VISK 6 A 7.

Od r. 2001 buduje NK archiv českého webu (de facto v první vlně těchto aktivit ve světě), z důvodu nedostatku úložného prostoru nelze provádět dostatečně často plošné sklizení obsahu, nenávratně mizí naše kulturní dědictví.

II. B. Ochrana a konzervace knihovních sbírek

Kulturní dědictví spravované NK je zároveň kulturním dědictvím veškerého lidstva; jsme povinni jej zachránit před degradací a uchovat pro příští generace v dobrém fyzickém stavu.

II. B. i Záchrana písemného kulturního dědictví vzniklého od II. poloviny 19. století

Knihy a časopisy se od 2. poloviny 19. století tisknou na nekvalitním kyselém papíře, který podléhá nenávratné degradaci, papír křehne a láme se, originály se ničí a nelze je ani digitalizovat. Řešením je

pouze hromadné velkokapacitní odkyselování sbírek a doplňková péče (ochranné obaly, opravy). NK má připraven plán koncepčního řešení, nicméně finanční náročnost je ve stovkách milionů Kč. Bez podpory státu dojde k nenávratným škodám.

II. B. ii Zavedení technologie RFID

Fondy NK nejsou t. č. účinně chráněny před zcizením žádnou technologií, pohyb dokumentů je zajišťován přidělováním a monitorováním čárových kódů. Ty jsou v současné době ve světě nahrazovány technologií RFID (Radio Frequency Identification). Zavedení této technologie v NK je nezbytné pro efektivní manipulaci s fondem a ochranu před zcizením; náklady jsou v desítkách milionů Kč.

II. B. iii Vybudování Metodického centra konzervace fondů

Bylo vyvinuto velké množství pracovních postupů (certifikovaných metodik, část. památkových postupů), jejichž široké využití v národním měřítku by výrazně napomohlo zlepšení kvality sbírek.

II. B. iv. Vybudování národního systému depozitního ukládání málo využívané literatury

Málo využívaná literatura představuje záchrannou rezervu v případě poničení exemplářů označených jako konzervační a představujících deklarovanou součást národního kulturního dědictví. Tato další dimenze s vyřazováním nepotřebné literatury z fondů knihoven, které nemají odpovědnost za trvalé uchování, nenávratně mizí. Depozitní ukládání by odlehčilo fondy veřejných a dalších knihoven a poskytlo lepší záruku dlouhodobému uchování klasického (papírového) tištěného kulturního dědictví.

II. B. v. Dlouhodobá archivace digitálních dat (LTP)

NK spravuje obrovské množství digitálních dat vzniklých zejména digitalizací vlastních fondů a fondů knihoven využívajících dotace MK v programech VSK 6 a 7 a sklizněmi českého webu, perspektivně bude třeba chránit elektronický povinný výtisk. Systém LTP je t. č. nevhodně nastaven jako součást výrobní linky digitalizace moderních dokumentů a není schopen přijmout data jiného charakteru v jiných formátech, ať jsou výsledkem digitalizace historických dokumentů nebo produkcí českých nakladatelství.

II. C. Zdokonalení zpřístupnění digitálních fondů

NK provozuje tyto veřejné databáze a digitální knihovny:

- Katalogy a databáze vlastních sbírek a databáze autorit v systému Aleph firmy ExLibris
- Souborný katalog knihoven České republiky (systém Aleph)
- Systém RetriS naskenovaných starých papírových katalogů
- Digitální knihovnu a souborný katalog rukopisů a dalších historických fondů Manuscriptorium
- Digitální knihovnu novin, časopisů a knih vydaných po r. 1800 Kramerius
- Webarchiv – data českého webu od r. 2001
- Perspektivně databázi děl nedostupných na trhu (třeba řešit)
- Perspektivně e-publikace (knihy a periodika) vydávané na českém knižním trhu (třeba řešit)
- Perspektivně zřejmě portál shrnující výsledky digitalizace periodik a novodobých dokumentů za celou ČR a zpřístupňující ji do Europeana¹¹

¹¹ Výsledky digitalizace historických dokumentů za celou ČR souborně zpřístupňuje do Europeana Manuscriptorium (již od r. 2008)

Většinu těchto zdrojů prozatím portálově pokrývá systém EBSCO Discovery Service (nepokrývá RetriS, Webarchiv a některé menší báze Alephu), nicméně je třeba je (nebo alespoň některé z nich) zaštitit dokonalejší infrastrukturou, která kromě jednotného vyhledávání v metadatech relevantních zdrojů umožní i funkce analogické filosofii e-shopu, především registraci na dálku a online platby, vlastní uživatelský prostor a zpětnou vazbu (řeší projekt e-Knihovna 2018-20).

Pro všechny výše uvedené aktivity je třeba zabezpečit dostatečný úložný prostor (nyní kritický stav) a rozvoj (do značné míry zajištěno projektově) a zejména provoz příslušných nástrojů (více funkcí si vyžádá vyšší provozní náklady), což by mělo být zajištěno v příspěvku zřizovatele.

Pro jednotlivé již provozované zdroje bude třeba řešit:

- pokračování systému Aleph, který přestává být prodejcem podporován,
- podporu systémů digitalizace moderních i historických sbírek provozem Registru digitalizace (moderních dokumentů) vč. systému jejich jednoznačné identifikace a Indexu historických dokumentů vč. systému jejich jednoznačné (nadmárodní) identifikace a perspektivně správního systému TEI,
- provoz modulů rozšiřujících digitální knihovnu Manuscriptorium a zajišťujících vysokou personalizaci uživatelského chování a účast uživatelů na obohacení obsahu Manuscriptoria (crowdsourcing),
- zajistit kontinuální průběžnou aktualizaci digitální knihovny Kramerius na nově vydávané dostupné verze,
- zpřístupnění vlastních digitalizovaných děl nedostupných na trhu všem knihovnám ČR i široké veřejnosti, které vyplývá z licenčních smluv uzavřených s kolektivními správci autorských práv Dila a OOA-S; v další etapě také zpřístupnění všech digitalizovaných děl v dalších knihovnách ČR

Dále bude třeba řešit nerealizované přispívání digitální knihovny Kramerius do Europeana a zvážit jeho přítomnost v dalších službách po vzoru Manuscriptoria¹².

Digitální zdroje vytvářené a spravované NK mají zásadní význam nejen pro celý stát, ale také pro další infrastrukturní služby s mezinárodním přesahem resp. významem.

¹² Manuscriptorium spolupracuje s Europeana od jejího počátku, nyní v ní zpřístupňuje výsledky české digitalizace technologií IIF a je indexováno dalšími světovými vědeckými portály typu Resource Discovery a portály odbornými

III. Akcelerační faktory

A. Komunikace s veřejností

Základním akceleračním faktorem pozitivních změn je oblast komunikace. Pokud byla NK v minulém desetiletí v povědomí široké veřejnosti díky pozitivně laděným celonárodním kampaním šířícím odborné úspěchy instituce¹³, v současné době se NK z tohoto podvědomí vytratila. Již dnes je málo využít potenciál objektu – historická trasa, koncerty, po rekonstrukci speciální výstavní prostor a tzv. kongresové centrum; velký potenciál mají vzdělávací centrum jak pro profesionální vzdělávání, tak nadstavba pro širší odbornou veřejnost. Naše komunikace s veřejností nabízí objekt Klementina jako jednu ze zastávek na trase Hrad, Karlův most, Orloj, je třeba však především nabízet a propagovat NK jako instituci. Bude třeba:

- nastartovat pozitivně laděnou kampaň šířící odborné úspěchy NK
- po završení rekonstrukce Klementina se otevřít velkým akcím pro veřejnost¹⁴
- vydat nové propagační materiály zejména o odborných činnostech NK a i o Klementinu
- v Klementinu umístit zajímavě zpracované informace a artefakty o oceněních UNESCO, historii objektu a především historii NK jako instituce, o obsahu digitálních knihoven/zdrojů, nejlépe s přímým přístupem
- ve veřejných prostorech umístit makety významných památek a jejich digitální obrazy (ve vedle umístěných počítačích příp. kvalitně vytištěné; zahrnout všechny vzácné dokumenty, nejen bohemikální)
- zahájit fundraisingové akce na podporu odborných činností, např. *Adoptuj digitálně svůj rukopis* (získání prostředků na digitalizaci konkrétního titulu)
- instalovat přehledný fyzický informační systém, příp. vyvinout mobilní aplikaci orientující uživatele
- vytvořit zcela nový, přehledný web s responzivním designem, který by reflektoval masové využívání mobilních informačních technologií, umožnil snadnou orientaci ve službách NK a usnadnil vyhledávání zadaných okruhů

* * *

Náprava stavu a konsolidace NK s výrazným přesahem národním i mezinárodním je finančně náročná a měla by být založena také na změně ve filosofii financování NK: neodkazovat NK tolik na projekty (nebo jen na nastartování) a více zabezpečit stabilní financování ze státního rozpočtu.

¹³ NK např. neudrzuje ani své heslo ve wikipedii, které je jen částečně aktuální díky neznámým dobrovolníkům, přičemž v současné době je wikipedie prvním zdrojem informací o čemkoli

¹⁴ V minulém desetiletí stáli návštěvníci na některé akce NK fronty

Popisná část

I. A. Prostorové zajištění činnosti

Základní informace:

Národní knihovna České republiky NKČR disponuje dvěma hlavními areály pro zajištění své činnosti:

- **Historický areál Klementina** – slouží primárně pro poskytování služeb uživatelům a nachází se v historickém centru hlavního města Prahy.
- **Areál NK, Hostivař (CDH)** – slouží primárně pro ukládání knihovních jednotek a nachází se v průmyslové – logistické zóně na okraji hlavního města Prahy.
- Vedle těchto areálů disponuje NKČR menšími skladovacími prostory mimo Prahu.

Aktuální stav:

1. **Areál Klementina** prochází komplexní revitalizací, kdy v současnosti jsou dokončeny úvodní dvě etapy. Závěrečná třetí etapa je připravena a probíhá jednání se zástupci památkové péče o konečné podobě projektové dokumentace. Výsledkem revitalizace je snaha o návrat k původní podobě historického a památkově chráněného objektu, kdy čistě provozně funkční prostory a zázemí knihovny mnohdy ustupují požadavkům památkové péče na zachování historických prostor ještě před vznikem NK.
2. **Areál CDH** je tvořen původním depozitářem z devadesátých let minulého století, který v současnosti prochází rozsáhlou rekonstrukcí rozdělenou na dvě etapy. Areál tvoří také nově otevřená budova v plném provozu od roku 2014, tzv. 1. Etapa dostavby, aktuálně se projektuje 2. Etapa.

Nachází se zde také před pěti lety otevřená nová budova depozitáře a v současné době probíhá jednání o podobě projektové dokumentace na výstavbu druhé, resp. dostavbu nové budovy depozitáře.

Mimo skladovací prostory jsou v centrálním depozitáři také rozsáhlé pracovní prostory zejména pro proozy NKČR, které nejsou v přímém kontaktu s uživateli knihovny. V nových budovách je také významná část prostor projektována pro umístění datových center pro ukládání fondů v digitální podobě.

Základní postup koncepčního řešení:

Hlavním úkolem je jednoznačná formulace budoucích potřeb NK, resp. požadavků kulturní společnosti na to, jaké činnosti má nadále NK zajišťovat. Především však NK musí vytvořit protiváhu obchodním centrům, aquaparkům a stadionům, kterou nabídne stát svým občanům, již se stále ještě chtějí vzdělávat a kultivovat celý život.

Závěr:

Po ukončení revitalizace areálu Klementina a rekonstrukce a dostavby areálu CDH bude mít NK dostatečné kapacity (zdroje) pro prostorové zajištění činnosti tak, jak bylo naplánováno před desítkami let.

Historický areál Klementina však nebude moci plně zabezpečit požadavky na moderně fungující knihovnu 21. století, kdy uživatelé vyžadují okamžitý přístup, operativní servis a tomu odpovídající

zázemí. Složitá a časově náročná logistika mezi oběma areály bude při stávajícím přístupu znamenat významný deficit při poskytování zejména presenčních služeb.

Znovunastolení otázky výstavby nové budovy Národní knihovny, která bude od počátku projektována tak, aby hlavně zajistila „Prostorové zajištění činnosti Národní knihovny České republiky pro 21. století“, je tak hlavním úkolem koncepce rozvoje NK v letech 2019 – 2023.

II.B. Rozvoj lidských zdrojů

Aktuální stav:

Oblast lidských zdrojů je v NK dlouhodobě podceňována, není uplatňována motivace a stimulace jednotlivých zaměstnanců, respektive skupin. Důsledkem je vysoký průměrný věk zaměstnanců, poměrně nízká ochota mladých, zejména absolventů, pracovat v NK. V případě, že je mladý zaměstnanec získán, velice často brzy zaměstnání opouští z důvodu nízkého finančního ohodnocení nebo malé možnosti odborného profesního rozvoje.

Základní postup koncepčního řešení:

Nastavit procesy rozvoje lidských zdrojů tak, aby byly získávání, stabilizování a motivování zaměstnanci, zejména odborných útvarů, resp. sekcí: Knihovní fondy a služby, Digitalizace a technologie, respektive samostatných odborů Knihovnický institut a Slovanská knihovna. Jako nejvíce efektivní nástroje se ukazují oblasti: nábor, výběr, adaptace zaměstnanců, odměňování a benefity, interní komunikace a organizační kultura, talent management, vzdělávání a odborný rozvoj zaměstnanců.

Je třeba prohloubit a zintenzivnit spolupráci s vedoucími zaměstnanci na všech úrovních řízení, zejména s liniovými vedoucími jednotlivých pracovišť.

Finanční náročnost a zdroje krytí:

Možnosti výše uvedených postupů jsou limitovány stanoveným rozpočtem zřizovatele. Pro zabezpečení výše uvedených postupů je nutno počítat s nárůstem nákladů na jednotlivé oblasti: služby (nábor, inzerce), interní a externí vzdělávací kurzy jak v adaptační fázi pracovního poměru, tak i v jeho průběhu, finanční podpora zaměstnanců pro získání specifické odbornosti v zájmu zaměstnavatele, odměňování a benefity (rozšíření nabídky benefitů, posílení mzdových prostředků v nadtarifní složce pro odměňování).

Shrnutí výhod a přínosy:

Spokojení a motivovaní zaměstnanci na odpovídajících pracovních pozicích, zlepšení stimulace a motivace zaměstnanců s možností řízení výkonu.

Závěr:

Je třeba implementovat změny a nastavení procesů řízení lidských zdrojů tak, aby byla zvýšena stabilizace zaměstnanců, a tím dosaženo vyššího kvalitativního a kvantitativního poskytování služeb uživatelům.

II. A. Odborná činnost a služby veřejnosti

Současný stav – východiska:

Cíle pro rozvoj oblasti služeb byly stanoveny ve všech předchozích koncepčních materiálech NK. Současný stav této oblasti je výsledkem kumulace nedořešených problémů z předchozích let, spojených zejména s prostorovými limity památkového objektu Klementina a podfinancováním akvizice fyzických a elektronických zdrojů, a dále dopadů revitalizace Klementina a rekonstrukce CDH na poskytované služby. Zpřístupňování dokumentů je poznamenáno nedostatečnou funkční propojeností zpřístupňování fyzických svazků a zpřístupňování elektronických zdrojů a digitálních knihoven. Nedostatečná technická vybavenost (dopravník, výtahy) neumožňuje průběžnou expedici objednaných svazků v rámci Klementina. Doprava svazků z CDH, kde je uložena velká část univerzálního knihovního fondu, do Klementina ještě více prodlužuje čtenáři dobu od objednání k získání výpůjčky. Chybí ochranné technologie – zejména RFID, což limituje volný pohyb svazků, a tudíž i čtenářů mezi studovny. Kvalitu přístupu k elektronickým zdrojům a digitálním knihovnám ovlivňuje jak pomalé a nekonceptní vybavování studoven IT zařízeními a jejich výměnou, tak chybějící jednotné rozhraní pro přístup k digitálním dokumentům. Širší sdílení digitálního obsahu nebylo až dosud umožněno autorským zákonem. Nejsou zatím dořešeny ani některé služby dnes už běžně realizovatelné prostřednictvím internetu (online platby, registrace tzv. na dálku). Nabídka informačních zdrojů – fyzických i elektronických – trpí podfinancováním akvizice. Výrazný negativní dopad na kvalitu služeb má v důsledku revitalizace Klementina a rekonstrukce původní budovy CDH prostorové omezení skladišť v Klementinu a CDH, což má za následek dlouhodobé znepřístupnění velké části fyzických sbírek uložených v obou objektech NK.

Kumulace uvedených faktorů se odrazila mj. v poklesu počtu výpůjček a registrací, přičemž podstatný zlom lze pozorovat od r. 2015. V r. 2017 klesl např. počet výpůjček proti průměru 2011-14 cca o 1/4, počet registrací klesl cca o 20% a počet fyzických čtenářských návštěv klesl o 1/3 proti průměru 2011-14. Na druhé straně neklesá návštěvnost online služeb mimo knihovnu, v r. 2017 byl zaznamenán jejich téměř dvojnásobný nárůst (13 mil. návštěv) proti průměru 2011-15. Neklesá ani návštěvnost EIZ, která v r. 2017 stoupla cca o 1/2 proti průměru 2011-2015.¹⁵

Cíle a záměry 2019 – 2023:

V koncepci služeb pro roky 2019-23 je v rámci jejich zkvalitnění a rozšíření nutné více se zaměřit na služby poskytované ve virtuálním prostředí. Jde především o zavedení registrace na dálku a online plateb, což jsou služby již poskytované nebo vyvíjené některými knihovnami v rámci portálu Knihovny.cz. Je to důležité především z hlediska zajištění jednoduššího přístupu uživatelů k elektronickým a digitálním zdrojům, což je jedním z cílů v oblasti služeb v uvedeném období. Dalším cílem je vytvoření jednotného rozhraní pro přístup k digitálnímu obsahu spravovanému NK (zejména digitálních knihoven Kramerius, Manuscriptorium, díla nedostupná na trhu), což má přispět ke zkvalitnění virtuálního badatelského prostředí. Patří sem též rozšiřování nabídky virtuálních sbírek. Rozšíření nabídky kvalitní odborné literatury nad rámec povinného výtisku a nabídky elektronických zdrojů s přidanou hodnotou v podobě služby discovery service je dlouhodobým cílem pro oblast služeb. Zaměřením se na zkvalitnění výše popsaného typu služeb chceme reagovat primárně na potřeby vědecké a odborné veřejnosti získat rychlý a nekomplikovaný přístup k vědeckým informacím v internetovém prostředí bez nutnosti návštěv kamenné budovy knihovny. Dalším

¹⁵ Zvyšování virtuální návštěvnosti online služeb a EIZ je patrné od r. 2016, přičemž předchozí léta (2011-2015) vykazují poměrně stabilní úroveň návštěvnosti. Platí to i pro návštěvnost webových stránek NK.

faktorem je otevření přístupu k digitálním dokumentům chráněným autorským zákonem (díla nedostupná na trhu) po novele tohoto zákona.

V rozšíření nabídky služeb mimo virtuální oblast se soustředíme na otevření volného výběru dokumentů z novodobých fondů a otevření nové specializované studovny, ve které zpřístupníme dokumenty velkých formátů - vybrané části sbírky novodobých map a plakátů.

Nově bychom chtěli posílit individualizovaný rozměr služeb, tj. nabízet komplexní služby „na míru“ na základě požadavku uživatele.

Vedle zkvalitnění a rozšíření služeb a zajištění kvalitní nabídky fyzických dokumentů a elektronických a digitálních zdrojů je redesign prostoru revitalizovaného Klementina dalším z cílů koncepce služeb 2019-23. V revitalizovaném Klementinu se chceme zaměřit na vytvoření funkčního a přívětivého studijního a v širším kontextu životního prostředí pro různé typy uživatelů. Realizace tohoto cíle bude spočívat ve vytvoření dalších typů studijních míst – komfortní individuální studijní místa pro dlouhodobé studium, skupinová místa, klubová a relaxační místa. Tyto prostory chceme vybudovat nejen v současných studovnách, ale také v prostoru volného výběru, případně na dalších místech. Důležitým krokem bude v interiérech funkčně propojit studijní místa s přístupem k fyzickým sbírkám, elektronickým zdrojům a digitálním dokumentům. Nové pojetí prostor by mělo být zaměřeno i na využití chodeb, mj. na propagaci nabízených služeb a informačních zdrojů NK a zkvalitnění návštěvního prostředí v Klementinu.

Nový design studijního prostředí by měl alespoň částečně zkvalitnit veřejné prostory současného Klementina, i když památkově chráněný objekt neumožňuje přizpůsobit v optimální kvalitě vnitřní prostředí nárokům moderní knihovny.

Základní předpoklady realizace a finanční náročnost:

Vedle zajištění dobré obslužnosti skladišť a jednotlivých částí studijní zóny po technické stránce (výtahy, resp. dopravník, jehož realizace je zpochybňována, byť byl plánován), je nezbytným předpokladem zkvalitnění služeb zavedení RFID technologie (čipy do dokumentů a do čtenářských průkazů). RFID technologie je primární potřebou z hlediska umožnění volného pohybu uživatelů a fyzických svazků v rámci studijních zón. Je též předpokladem využívání samoobslužných reprografických služeb, bezhotovostního placení, případně dalších služeb. Jejím zavedení však musí předcházet analýza z hlediska míry její spolehlivosti v podmínkách NK (např. kovové x dřevěné regály).

Finanční náklady na řešení technické stránky dopravní obslužnosti jsou součástí rozpočtu stavebních úprav v rámci revitalizace. Finanční náklady na zavedení RFID technologie jsou na úrovni desítek milionů Kč.

Finanční náklady budou spojeny i se zavedením kamerového systému do studijních prostor z důvodu zajištění větší bezpečnosti osob a ochrany zpřístupňovaných dokumentů a zařízení.

Další finanční nároky se vážou na vybavení studijních prostor moderním a funkčním mobiliářem, součástí jsou i náklady na zpracování příslušné interiérové studie.

Infrastruktura pro rozšíření služeb ve virtuálním prostředí pro zpřístupnění a využívání digitalizovaných sbírek vč. děl nedostupných na trhu (jednotné rozhraní, funkcionality, vzdálená

registrace, platební systémy, ...) by měla být řešena v rámci projektového financování Národní knihovny.

Růst osobních nákladů lze předpokládat v souvislosti redesignem studijní zóny a novými službami, předpokladem je posílení pracovních kapacit cca o 10 pracovníků (správa volného výběru, sbírky map a plakátů, zajištění služeb) v platových třídách 10 – 12/13.

Finanční náklady vzrostou i v souvislosti se zajišťováním kvalitních informačních zdrojů – nákup odborné literatury, licencovaných online databází vč. discovery service. Např. náklady na akvizici odborných periodik jsou do r. 2021 odhadovány a úrovni cca 5 mil. Kč ročně, náklady na přístupy do databází od r. 2019 do r. 2021 vzrostou z 8 mil. (2019) do 10 mil. Kč (2021).

Závěrem:

Výše uvedené cíle jsou zpracovány s výhledem do r. 2023.

Do konce r. 2020, kdy se předpokládá ukončení 3. etapy revitalizace Klementina, je nezbytné docílit:

- i. Rozšíření nabídky služeb poskytovaných ve virtuálním prostředí (registrace na dálku, umožnění plateb za služby v Klementinu/CDH minim. na základě nabíjecích čipových karet s využitím Alephu či zavést platební terminály)
- ii. Vytvoření jednotného rozhraní pro přístup k digitálnímu obsahu (infrastruktura, funkcionality)
- iii. V rámci nových prostor – otevření minimálního volného výběru dokumentů
- iv. Zkvalitnění studijního prostředí v Klementinu (nové typy studijních aj. míst)
- v. Zajištění nabídky odborné literatury nad rámec PV a nabídky EIZ minimálně na úrovni roku 2019
- vi. Zavedení RFID technologie
- vii. Vybavení revitalizovaných studijních prostor moderním a funkčním nábytkem
- viii. Navýšení počtu pracovních míst ve službách minimálně o šest v odpovídajících třídách

II.A.i. Akvizice klasických dokumentů a elektronických zdrojů

Základní informace:

NK je největší a nejvýznamnější českou knihovnou s výjimečným postavením v systému knihoven České republiky, je národní knihovnou v užším slova smyslu a veřejně přístupnou vědeckou a studijní knihovnou. Součástí NK je Slovanská knihovna, která je jednou z nejvýznamnějších knihoven svého druhu na světě.

Aktuální stav v NK ČR:

NK jako knihovna národní:

- spravuje a rozvíjí sbírky historických dokumentů do roku 1800 – rozpočet knihovny není schopen pokrýt standardní doplňování sbírky, nákupy výjimečných dokumentů jsou zpravidla realizovány z prostředků zřizovatele mimo příspěvek na činnost,
- retrospektivně i perspektivně buduje ucelenou novodobou (od roku 1801) konzervační sbírku bohemikální produkce (na fyzických nosičích) na bázi práva povinného výtisku a dále všemi akvizičními kanály (nákup, výměna, dar) – rozpočet knihovny pokrývá standardní retrospektivu; atraktivní, finančně náročnější novodobé dokumenty zpravidla kvůli nedostatku financí unikají,
- nevytváří soustavně sbírku elektronické (e-knihy, e-časopisy, síťové publikace) bohemikální produkce, příspěvek zřizovatele finančně tuto činnost nepokrývá (přímý nákup, infrastruktura, pracovní kapacita), ČR již deset let není schopna legislativně zabezpečit povinnost vydavatelů a producentů tuto produkci ukládat v NK

NK ČR jako veřejně přístupná vědecká, studijní a specializovaná knihovna pro podporu vědy, výzkumu a vzdělání:

- buduje sbírky odborné a vědecké domácí a zahraniční literatury (obory společenských věd, přírodních věd, kultury a umění – dále HSS),
- buduje specializované sbírky (obory slavistika, muzikologie, informatika a knihovnictví – pro tento dokument rovněž HSS),
- vytváří ucelenou nabídku licencovaných elektronických informačních zdrojů (bibliografické, faktografické a plnotextové databáze a knihovny elektronických knih a časopisů prestižních zahraničních vydavatelů odborné a vědecké literatury – dále EIZ).

Všechny tyto činnosti jsou dlouhodobě nedostatečně finančně a personálně pokryty příspěvkem zřizovatele.

Informační profil jednotlivých sbírek NK ČR a úroveň pokrytí cílových hodnot indikátorů jsou popsány mezinárodní srovnávací metodou Konspekt, více <http://konspekt.nkp.cz/>.

Základní postup koncepčního řešení:

- Aktualizovat akviziční strategii a Konspekt pro jednotlivé sbírky i s ohledem na posílení alternativní nabídky prostřednictvím EIZ.
- Aktualizovat studijní sbírky knihovny s ohledem na postupující digitalizaci a elektronizaci nabídky.
- Posílit retrospektivní doplňování konzervačních sbírek.
- Provéřít veškeré procesy výběru a akvizice dokumentů a zjednodušit administrativní procesy nastavené s ohledem na předpisy o veřejných zakázkách, registru smluv apod.¹⁶

¹⁶ Snižující se reálná hodnota příspěvku a snaha udržet alespoň úroveň doplňování posledních deseti let zvyšuje náročnost práce a náklady se přesouvají do zvýšených nároků na pracovní kapacity.

Finanční náročnost a zdroje krytí:

Rozvoj sbírek fyzických dokumentů je aktuálně finančně zabezpečen příspěvkem zřizovatele na cca 35% až 40% potřebných financí ve srovnání s obdobnými zahraničními institucemi. Podle dlouhodobých analýz reálných hodnot indikátorů v Konspektu „co aktuálně doplňujeme“ (na co máme peníze - AC) a „cílovou hodnotou“ (strategie budování fondů GL) se neustále rozevírají nůžky v neprospěch cílových hodnot, což je jednoznačným signálem nedostatku financí.

Financování EIZ bylo posledních 20 let zabezpečeno dílčími projekty prostřednictvím programů na rozvoj infrastruktury informačního zabezpečení vědy, výzkumu a vzdělání z prostředků MŠMT. Od roku 2018 prostřednictvím tzv. národního licenčního centra CzechELib s již výrazně nižší finanční dotací. EIZ pro tzv. malé obory zejména z oblasti HSS jsou aktuálně mimo přímou státní podporu a příspěvek zřizovatele je nepokrývá¹⁷. Aktuální příspěvek zřizovatele pokrývá cca 50% skutečných potřeb.

Závěr:

Vyřešení náležitého financování celé oblasti (přímé náklady na akvizici i posílení pracovní kapacity navazujících procesů) s podmínkou změny legislativy pro tzv. e-depozit umožní NK ČR:

- jako národní knihovně plnit základní funkce národní paměťové instituce,
- jako veřejně přístupné vědecké, studijní a specializované knihovně plnit statutární úlohu základního infrastrukturního pracoviště pro informační zabezpečení vědy, výzkumu a vzdělání v oblasti HSS v ČR.

¹⁷ Ukončení programové podpory pořizování EIZ pro VaVal a první zkušenosti s CzechELib nejsou zejména pro malé obory z oblasti HSS, které dlouhodobě svými projekty zabezpečovala NK ČR, pozitivní. Je patrné, že finance poskytnuté centrální platformě pro koordinované pořizování licencí nejsou dostatečné. Většina velmi využívaných titulů EIZ se nedostala do portfolia EIZ, které zabezpečuje CzechELib. Tato situace je svízelná zejména pro „chudé“ obory a instituce z oblasti HSS, které jsou charakteristické velmi různorodými a specifickými informačními potřebami s relativně malými cílovými skupinami uživatelů. Pozorujeme, že bude velký problém udržet nabídku zdrojů soustředěně budovanou od přelomu století. Finanční náročnost těchto zdrojů je podle všeho mimo aktuální rozpočtové možnosti NK ČR, specializovaných pracovišť i krajských knihoven.

II. A. ii. Elektronický povinný výtisk a další elektronické publikace

Základní informace:

Základním úkolem národních knihoven je evidence a archivace publikací vydaných na území státu. Národní knihovna ČR – na rozdíl od řady evropských národních knihoven - tento úkol dosud neplní u elektronických publikací vydávaných online. Bez evidence v národní bibliografii a archivace tak v roce 2017 zůstala zhruba třetina vydaných knih a sedmina periodik.

Od července 2010 bylo zahájeno přidělování čísel ISBN online elektronickým monografiím (e-knihám). NK ČR tedy má poměrně přesný přehled o rozsahu vydávané produkce. Stručné evidenční záznamy jsou uváděny ve služební bázi (v roce 2017 bylo zpracováno 13 226 evidenčních záznamů, pokud jde o tituly, jde zhruba o výše uváděnou třetinu produkce knih¹⁸; od července 2010 jde celkem o 69 469 záznamů). Národní agentura ISSN při NTK navíc eviduje 236 online elektronických periodik bez tištěného ekvivalentu z celkového počtu 759 elektronických periodik/2474 elektronických pokračujících zdrojů. Cílem je tedy úprava legislativy, dobudování potřebné technické infrastruktury pro příjem, uchování a zpřístupnění e-publikaci a zajištění potřebných pracovních kapacit.

Aktuální stav v NK ČR:

NK připravila a v březnu 2014 předložila Ministerstvu kultury ČR (MK ČR) návrh tzv. trojnovely souvisejících zákonů (knihovní zákon, zákon o neperiodických publikacích, tiskový zákon). Součástí návrhu byla i legislativní úprava Webarchivu. Návrh byl při schvalovacím řízení na MK ČR pozměněn na dvojnovelu (bez novely tiskového zákona). Poslanecké sněmovně ČR byl předložen v roce 2017, v minulém volebním období však schválen nebyl. Zákonný nárok na elektronický povinný výtisk tedy NK ČR dosud nemá.

V návaznosti na vývoj NDK byl vyvinut modul PEP&SEP, který zajišťuje příjem a zpracování online elektronických publikací, technické řešení pro archivaci a zpřístupnění elektronického povinného výtisku dosud chybí a nebylo dosud přijato žádné rozhodnutí o organizačně-personálním zajištění celé agendy. Online elektronické publikace tedy nemohou být zatím přijímány ani na základě smluv s vydavateli, které by jinak představovaly možnost spolupráce před přijetím nové legislativy.

Základní postup koncepčního řešení:

Předpokladem plnohodnotného řešení je schválení novel zákonů (knihovní zákon, zákon o neperiodických publikacích, optimálně i tiskový zákon), které tyto činnosti upraví. NK ČR se bude podílet na doplnění podkladů nezbytných pro realizaci novel zákonů.

V případě nepřijetí legislativy je možné s vydavateli alespoň dílčím způsobem – na dobrovolné bázi – spolupracovat na základě smluv o poskytnutí elektronické publikace.

Nezbytným krokem bude dopracování řešení o ukládání a zpřístupnění elektronických publikací - monografií a periodik. Stávající modul není využitelný pro spolupráci s nakladateli bez dořešení možnosti online zpřístupnění a dlouhodobého uložení.

Nároky na financování:

Přehled nákladů byl součástí tzv. vyvolaných nákladů v rámci RIA předkládaných novel zákonů, po aktualizaci podle nových mzdových předpisů se celková výše nákladů pohybuje kolem 25 milionů Kč ročně (v letech 2019-2023 v rozmezí 23 093 tis. – 25 896 tis.), předpokládá 26 úvazků. Národní knihovna ČR předkládá aktualizovaný rozpis pravidelně v tzv. nadpožadavcích. Finanční nároky na zpřístupnění a dlouhodobé uložení jsou zahrnuty v příslušných odstavcích k těmto systémům.

¹⁸ Čísla ISBN jsou přidělována jednotlivým formátům (mobi, e-pub...), k jednomu titulu se tedy může vztahovat více ISBN.

Shrnutí výhod řešení elektronického povinného výtisku:

- Evidence a archivace národního kulturního dědictví v oblasti online elektronických publikací
- Otevření možnosti retrospektivního doplnění chybějících elektronických publikací
- Doplnění národní bibliografie využívané na národní i mezinárodní úrovni
- V souladu s návrhem legislativy povinného výtisku efektivní centrální akvizice, zpracování a dlouhodobé uložení
- Zabezpečené zpřístupnění online publikací v ČR prostřednictvím knihoven, které jsou příjemci povinného výtisku

Hlavní úkoly:

- Průběžně analyzovat vývoj v oblasti online elektronických publikací (např. s využitím dat Národní agentury ISBN, Národní agentury ISSN)
- Dopracovat modul e-depozit o ukládání a zpřístupnění elektronických publikací – monografií a periodik. Testovat jej na základě smluv s nakladateli.
- Postupně vytvářet podmínky pro zpřístupnění online publikací v ČR prostřednictvím knihoven, které zahrne i budoucí povinný výtisk. Připravit metodické materiály, které poskytnou spolupracujícím knihovnám informace o nárocích na technické zabezpečení, ochranu dat atd.
- Spolupracovat s podobně zaměřenými projekty (např. RightLib, Národní e-knihovna).

Závěr:

Legislativní řešení problematiky elektronického povinného výtisku umožní uchovávat národní kulturní dědictví v oblasti dosud nezahrnutých online elektronických publikací. Technické řešení umožní nejen příjem atd. povinných výtisků v souladu s očekávanou legislativou, ale otevře také možnost doplnění – na základě smluv – dosud chybějících online publikací. Předpokladem zajištění úkolu je posílení pracovních kapacit, které jsou nutné vzhledem k rozsahu produkce elektronických publikací a nových úkolů.

Pokud by byl zachován stávající stav, bude nadále docházet ke ztrátám na kulturně-informačním dědictví elektronických publikací, které budou mnohdy nenahraditelné.

II. A. iii. Digitální fondy vzniklé digitalizací, agregací dat, sklizením českého webu

Základní informace:

Digitalizace tištěných předloh je od konce 20. století jednou z nových činností národních knihoven i řady jiných knihoven a dalších paměťových organizací. Digitalizace slouží jako prostředek pro záchranu tištěných dokumentů na kyselém papíře a ochranu poškozených, vzácných nebo hojně užívaných dokumentů. Výstupy digitalizace umožňují čtenářům okamžité zpřístupnění prostřednictvím dálkového přístupu, čímž se zvyšuje dostupnost informací v celosvětovém měřítku (např. digitalizátů rukopisů a starých novin historikům a dalším badatelům). Digitalizace je současně jedním z hlavních zdrojů akvizice digitálních dokumentů. Dalším významným zdrojem je fyzická agregace dat partnerských institucí do digitálních knihoven (především Manuscriptorium tam, kde nelze agregovat virtuálně) a sklizení webových stránek, které většinou provádějí pouze národní knihovny a jehož cílem je zachránit mizející nebo rychle se měnící webový obsah.

Aktuální stav v NK ČR:

NK ČR zahájila digitalizaci svých fondů jako jedna z prvních paměťových institucí na světě – od počátku 90. let minulého století provádí digitalizaci rukopisů a vzácných tisků, od r. 1999 pak digitalizaci novodobých tištěných dokumentů (původně společně s mikrofilmováním, které se dnes již neprovádí).

Národní knihovna je také jednou z prvních knihoven na světě, která začala provádět (původně formou projektu) sklizení webového obsahu (od r. 2001).

V současnosti v NK ČR probíhá digitalizace v několika oblastech:

1. Největší objem dokumentů představuje masová digitalizace v projektu Vytvoření Národní digitální knihovny, která je zaměřena na novodobé fondy. V tomto projektu bylo dosud (od roku 2012) zdigitalizováno 182 054 svazků monografií (převážně knih, dále hudebnin a map) a 3094 titulů periodik, zatímco před tímto projektem ve starší digitalizaci NK ČR jen 11 tisíc svazků a 700 titulů periodik.
2. Rukopisy a vzácné tisky se digitalizují dodavatelsky v podprogramu MK ČR VISK6. Dosud bylo digitalizováno téměř 4 000 dokumentů (převážně rukopisů).
3. V projektu Google Books již vzniklo na 180 tisíc digitálních knih (bylo digitalizováno na 159 000 fyzických svazků), převážně starých tisků.

Národní knihovna rovněž od konce 90. let přijímá digitalizáty tištěných dokumentů vytvořených v jiných českých knihovnách, aby je dlouhodobě uchovávala. Manuscriptorium agreguje data dalších institucí, některé fyzicky.

V současné době se aplikují na digitalizaci fondů NK i celonárodně dva standardy digitalizace:

1. Pro rukopisy a historické fondy vč. VISK6 jde o mezinárodní standard na bázi TEI P5; pro oblast VISK6 jsou zpracována přesnější pravidla¹⁹. Starší digitalizace je homogenně převedena do nejnovější verze formátu a digitalizace Google je do něj postupně převáděna.
2. Pro moderní dokumenty vč. VISK7 jde o standardy NDK. Starší data nejsou do tohoto standardu plně převedena a totéž platí i pro moderní dokumenty z digitalizace Google (cca. 31 000 knih)

¹⁹ http://www.manuscriptorium.com/sites/default/files/docs/manuscriptorium_visk6_definice.pdf

V digitalizačním procesu sehrává klíčovou roli také systém perzistentní identifikace dokumentů IDHF (pro rukopisy a staré tisky) a ČIDLO (pro moderní dokumenty), která umožňuje přidělování trvalých identifikátorů digitalizovaným dokumentům a zajišťuje jejich jednoznačnou vyhledatelnost a propojitelnost s tištěnými předlohami. Bude třeba řešit podporu těchto systémů a případných dalších systémů souvisejících s výrobou dat.

Základní postup koncepčního řešení:

1. Digitalizace ve spolupráci se společností Google pomalu končí, v závěru lze dosáhnout úhrnného počtu ke 200 000 digitalizovaných knih (z 85% staré tisky). Bude třeba stanovit objemy starých tisků a tisků Slovanské knihovny, které Google převážně z technických důvodů nebude digitalizovat, a hledat cesty k jejich digitalizaci.
2. Digitalizace rukopisů a velmi vzácných starých tisků a historických hudebnin probíhá formou outsourcingu za podpory podprogramu VISK6. Vzhledem k jejímu charakteru (tzv. zachovná digitalizace s velkými nároky na výsledné digitální kopie a samotné snímání předloh) je finančně náročná a relativně pomalá (několik desítek dokumentů ročně, max. cca. 100), bude třeba stanovit priority a kromě zachování financování VISK6 hledat další zdroje financování u potencionálních zájmových skupin na zpřístupnění jednotlivých skupin dokumentů (např. perské rukopisy, arabské, ... atp.) a sponzorů digitalizace jednotlivých titulů;
3. V digitalizaci moderních dokumentů končí v r. 2019 fáze udržitelnosti projektu NDK; bude třeba zajistit jeho pokračování (lidské zdroje, technologie, služby).
4. V oblasti digitalizace rukopisů i moderních fondů bude třeba finančně zajistit provoz podpůrných nástrojů (registr digitalizace moderních fondů s jednoznačnou identifikací dokumentů ČIDLO, index digitalizace historických fondů IDHF s jednoznačnou identifikací historických dokumentů a dalších) a lidské zdroje pro práci s obsahem.
5. Bude třeba zajistit prostředky pro sklizení webových zdrojů (zvýšení počtu celoplošných sklizní).
6. Bude třeba zajistit prostředky pro dostatečný nárůst úložišť pro dlouhodobé uložení výsledků digitalizace a sklizní web archivu, tak i pro provoz digitálních knihoven.
7. V obou oblastech digitalizace (1. historické fondy, 2. moderní fondy a periodika) postupně vybudovat metodická centra.
8. Směřovat výzkumné aktivity k tvorbě nástrojů podporujících digitalizaci a zajistit financování provozu těchto nástrojů následně po jejich vývoji (např. správní systém TEI).

Úkoly:

1. Dle jednotlivých typů dokumentů kvantifikovat nároky na digitalizaci (jaká část fondu ještě zbývá procentuálně a číselně) do budoucna, věcně je popsat, v rámci jednotlivých typů dokumentů stanovit priority a přiřadit je digitalizačním aktivitám.
2. Spustit program adopce vybraných rukopisů nebo jejich skupin prostřednictvím sponzorování výroby jejich digitálních kopií; oslovit potenciální donory.
3. Zmapovat a sepsat nástroje podporující digitalizaci, vyčíslit nároky na jejich plný provoz a hledat cesty k finančnímu zajištění provozu.
4. Stanovit ideální harmonogram sklizení webových zdrojů a odhadnout nároky na úložný prostor.
5. Vyčíslit finanční a personální nároky na digitalizaci v jednotlivých oblastech a odhadnout nároky na úložný prostor.

II. B. i. Záchrana písemného kulturního dědictví vzniklého od II. poloviny 19. století

Základní informace:

Současným obrovským problémem při ochraně a zákonné povinnosti zachovat knihy v dobrém fyzickém stavu, a vůbec zachovat originály pro budoucí generace, je rozpad papíru v důsledku hydrolytických reakcí v kyselém prostředí (dále jen kyselá hydrolýza). Důsledkem použití nekvalitních dřevitých surovin či kyselého pryskyřičného klížení od roku 1845 a nevhodných podmínek uložení během staletí tento papír vykazuje nízkou odolnost proti přirozenému stárnutí. Písemné **kulturní dědictví z druhé poloviny 19. století až do současnosti**, jehož hodnota je nevyčísitelná, je ohroženo a **bude brzy nevratně poškozeno, či ztraceno**. Digitalizace tento problém nevyřeší. Jednak nezachová originál a **nebude ani možné ji kvůli křehkosti papíru do budoucna provádět**.

Žloutnutí a křehnutí papíru a posléze jeho rozpad je klíčovým problémem knihoven (vázané knihy) a archivů (knihy i jednolistové dokumenty), jejichž zákonným úkolem je uchování tohoto materiálu coby nejrozšířenějšího nosiče informací pro další generace čtenářů a badatelů a v kratším časovém horizontu pro digitalizaci a využití veřejnou správou a občany uplatňujícími různé majetkoprávní nároky.

Poločas rozpadu papírových dokumentů (mechanické vlastnosti se sníží na polovinu) se pohybuje v řádu několika desítek let, v městských aglomeracích probíhají degradační procesy díky většímu znečištění ovzduší mnohem rychleji. Životnost dokumentů, archiválií a knih je proto závislá na urychleném konzervačním zásahu, při kterém je provedena neutralizace kyselin a současně zavedena zásoba alkalické látky chránící papírová vlákna před dalšími kyselinami vznikajícími v budoucnu – zavedení tzv. alkalické rezervy do papíru. **Aby tento konzervační zásah byl smysluplný a prodloužil životnost papírových dokumentů, musí být proveden v době, kdy papír ještě vykazuje dobré mechanické vlastnosti**. Z těchto důvodů řada evropských států, jako například Německo, Švýcarsko, Nizozemsko, částečně Polsko a Rusko, ale třeba i Jihoafrická republika, začaly v nedávné minulosti s programy hromadného odkyselování svého archivního a knihovního bohatství (ve Švýcarsku již 18 let).

Je třeba zasáhnout hromadnými metodami hned, protože individuálně to není možné zvládnout. Problém kyselosti papíru se týká tzv. novodobých knihovních fondů, písemného kulturního dědictví obecně vzniklého po roce 1800 do současnosti, jichž je obrovské množství – jen v NK ČR přes 7 milionů svazků, další statisíce knih a miliony stran písemností jsou ohroženy v dalších knihovnách. V oblasti knihoven hrozí ztráta kulturního dědictví publikovaného na papíru vyráběném z organických surovin od poloviny 19. století do konce 20. století. Z průzkumu fyzického stavu vyplývá, že až 90 % exemplářů je potřeba odkyselit, neboť jejich hodnota pH je pod 5 jednotek (čili jsou kyselé), dokonce přes 50 % z těchto exemplářů má hodnotu pH nižší než 4 jednotky pH, což již je velmi rizikový faktor a mechanické vlastnosti jsou velmi špatné.

Bude třeba posílit personálně i finančně ochranu fyzického stavu knihovních fondů, prioritou v oblasti ochrany fyzického stavu knihovních fondů jsou hromadné metody ochrany a záchrany – ambulantní opravy, hromadné odkyselování a uložení fondů do vhodných ochranných obalů.

- **Hromadné odkyselování:**

Je připraven plán záchrany kyselých papírů knihovních fondů, vybrána metoda hromadného odkyselování, provedeno testování a ověřování s výbornými výsledky. Technologie není na území ČR, je nutné ji zatím zajišťovat jako službu v rozsáhlejších měřítku v zahraničí (roční náklady 20 mil.-30 mil. Kč po dobu min. 3-4 let, než bude vybudována technologie v ČR. Do 3-4 let je třeba vybudovat

středisko pro hromadné odkyselování, nejlépe v rámci NK vzhledem k rozsáhlým zkušenostem a sofistikovanému know-how. Toto středisko by zabezpečovalo potřeby nejen NK, ale i ostatních knihoven, archivů a muzeí ČR. Náklady na vybudování takového střediska nejsou malé. Problém by řešil ojedinělý celonárodní projekt, který by mohl být do konce 2019 vypracován a připraven ke schválení příslušnými státními orgány.

- **Ambulantní opravy:**

Metodika je připravena a vytvořena, postupy vytvořeny v NAKI projektu, vydána kniha a metodika průzkumu (studijní materiál pro nové pracovníky). Lze začít, jen chybí finance na pracovníky a materiál, příp. ateliéry.

- **Výroba ochranných obalů:**

Nutnost výroby ochranných obalů z lepenek archivní kvality jako preventivní ochrana před působením degradačních faktorů a zajištění kvalitních podmínek při trvalém uložení.

Aktuální stav v NK ČR:

Během několika desítek let bylo prováděno testování efektivity a účinnosti hromadných ve světě dostupných odkyselovacích metod jak pro archiválie (jednolisty), tak i pro vázané knihy. Pro knihy jsme vybrali švýcarskou metodu Papersave Swiss. Tato metoda je vhodná pro hromadné odkyselování knih a archiválií současně. V současné době zajišťuje NK odkyselování knih v malém množství v Německu, kde se ošetřují zmíněnou technologií Papersave Swiss, a dosahujeme výborných požadovaných výsledků (testujeme knihy po odkyselení).

Při Ministerstvu kultury ČR vznikla pracovní skupina k odkyselování. Její činnost ale zatím nevedla k žádnému posunu situace a k řešení této rozsáhlé problematiky.

Základní postup koncepčního řešení:

Národní knihovna má připraven plán záchrany písemného kulturního dědictví ČR:

- 1) Zajistit službu odkyselení od 1. 1. 2019 odborně vybranou metodou v rozsáhlejší měřítku v zahraničí.
- 2) Do 3 - 4 let vybudovat středisko pro hromadné odkyselování. Nejlépe v rámci NK, která v současné době neformálně a v budoucnu by měla fungovat formálně jako Metodické centrum konzervace knihovních fondů. Toto středisko by zabezpečovalo potřeby nejen NK, ale i ostatních knihoven, archivů a muzeí ČR.
- 3) Nákup lepenek archivní kvality.

Finanční náročnost a zdroje krytí:

- 1) Na zajištění služby odkyselení od 1. 1. 2019 jsou třeba roční náklady 20 - 30 mil Kč po dobu min. 3 - 4 let, než bude vybudována technologie v ČR. Zdroje krytí: Státní rozpočet.
- 2) Do 3 - 4 let vybudovat středisko pro hromadné odkyselování. Ve Švýcarsku náklady na vybudování takového zařízení dosáhly částky 13 mil CHF. K tomu je potřeba počítat s ročními náklady na provoz po dobu mnoha let. Zdroje krytí: Státní rozpočet v kombinaci s fondy EU.
- 3) Financování nákupu lepenek archivní kvality (řádově jednotky milionů Kč) a posílení pracovní kapacity na výrobu ochranných obalů = zvýšení produkce.

Úkoly:

Zajistit financování hromadného odkyselování písemného kulturního dědictví z druhé poloviny 19. století až do současnosti materiálně, technologicky i personálně.

II. B. ii. RFID technologie

Základní informace:

RFID technologie je v současnosti považována za nástupce čárových kódů dlouhodobě využívaných v knihovnách. Slouží ke snadné identifikaci knihovních jednotek a značně urychluje práci s fondem knihovny. Potřeba osadit fondy NK čipy podporujícími RFID technologii je zároveň spojena se zkvalitněním služeb čtenářům, respektive se současným trendem zavádějícím volný výběr knihovních fondů s návazným uvolňováním bariér mezi volně dostupnými prostory a zónami s omezeným přístupem, které obnáší potřebu moderního dohledu nad pohybem jednotlivých dokumentů. Nasazení RFID technologie přináší zároveň možnost zefektivnit interní knihovnické pracovní postupy spojené například s revizí dokumentů či manipulací s fondy mezi skladovacími prostory. Podstatnou přidanou hodnotou je i zvýšení prevence proti zcizení dokumentů a možnost využití čipů v rámci monitorování fyzického stavu knižních celků a také klimatických podmínek uložení exemplářů. Obdobné technologie jsou využívány v mnoha evropských knihovnách srovnatelných svým charakterem s NK.

Aktuální stav:

NK v současnosti tuto problematiku dlouhodobě neřeší a na efektivní ochranu běžného fondu (nelze hovořit o novodobých fondech dostupných ve specializovaných studovnách například Národním konzervačním fondu) byla nucena rezignovat. Pro identifikaci knihovních jednotek v automatizovaném knihovním systému Aleph se využívají čárové kódy. Z hlediska ochrany je část fondu opevněna magnetickými páskami, nicméně napojení na kontrolní brány zamezující odnesení dokumentů je zastaralé v podstatě nefunkční. NK se tak spoléhá zejména na morální uvědomění uživatelů a fyzický dohled zaměstnanců knihovny, což je dlouhodobě neudržitelný stav.

Základní postup koncepčního řešení:

V první fázi by měly být RFID čipy osazeny dokumenty, jež budou součástí volného výběru a se kterým se počítá v rekonstruovaných prostorách Klementina. Zavádění RFID technologie je však spojeno s dalšími kroky, a tudíž i náklady (mimo zakoupení čipů samotných). Bude nutné zajistit propojení dat do knihovního systému a jeho případnou optimalizaci včetně propojení na další aplikace používané v knihovně. Další požadavky budou mířit na pořízení vstupních bran, prostřednictvím nichž by bylo možné kontrolovat pohyb „otagovaných“ dokumentů, čteček kompatibilních se zakoupenou technologií a také do budoucna robotických automatizovaných systémů těžících z možností čipové identifikace knihovních fondů. Po očipování knih určených pro volný výběr by měly být postupně „otagovány“ i svazky dostupné v dalších studovnách a následně postupně předem vytipované části fondů NK.

Finanční náročnost a zdroje krytí:

V první fázi implementace RFID technologie, tj. v očipování volného výběru v úhrnu 120 tisíc - 200 tisíc knihovních jednotek, se náklady pohybují kolem 120 milionů Kč v následujících 3-5 letech. Součástí těchto nákladů jsou personální náklady, pořízení čipů, bran a dalšího potřebného vybavení, náklady na propojení s knihovnickými systémy atd. Další náklady se budou kalkulovat podle plánů na další „tagování“ fondů NK ČR, nicméně jistě půjde o náklady v řádech stovek milionů korun. Potřeba RFID technologií byla vždy součástí nadpožadavků NK. Zhruba před 5 lety NK, jmenovitě sekce DaT, připravovala projekt do strukturálních fondů EU, který nebyl realizován především pro špatnou úroveň zpracování a špatné metodické postupy.

Shrnutí výhod a využitelnosti RFID technologie:

Pomocí RFID identifikace knih se velmi výrazně zrychlí, zautomatizují a zefektivní běžné rutinní činnosti (evidence, třídění, vyhledávání, vlastní výpůjčky nebo zpětné zařazování knih). Celý proces se stane velmi přehledným a umožní:

- rychlý a aktuální přehled o umístění a využitelnosti knihovního fondu,
- efektivní inventarizaci, revizi a ochranu fondu,
- zrychlení a zatraktivnění služeb čtenářům ,
- zvýšení produktivity půjčování a vracení knihovních jednotek,
- nasazení moderních prostředků pro dosažení co nejvyššího stupně automatizace běžných rutinních procesů,
- nasazení robotických technologií pro expedici fondu, zavádění nových služeb za využití možností umělé inteligence,
- lepší identifikaci konkrétního dokumentu,
- ochranu knihovního fondu proti zcizení.

Závěr:

Osazení fondů NK RFID technologií podporuje plnění základních cílů knihovny: zajistit plnohodnotný provoz studoven s volným výběrem, zefektivnit ochranu a správu novodobých dokumentů včetně zákonných procesů revize knihovních fondů a v neposlední řadě zvýšit zabezpečení dokumentů před jejich odcizením, a snížit tak množství ztrát dokumentů z fondů NK.

II. B. iii. Vybudování metodického centra konzervace knihovných fondů

Základní informace:

Metodické centrum konzervace knihovných fondů (MCKKF) by mělo oficiálně navázat na tradici oboru konzervování či restaurování knihovných fondů, která je rozvíjena v NK ČR již od 60. let **20. století**. Působnost MCKKF by se nezaměřovala pouze na ochranu vlastních fondů, ale měla by a dnes neoficiálně již má širší přesah v rámci zásahů při haváriích a živelních pohromách, při restaurování či konzervaci a realizaci různých vzdělávacích a výzkumných aktivit směřujících k záchraně písemného kulturního dědictví.

Základem MCKKF bude specializované pracoviště NK pro konzervování či restaurování různých materiálů knihovných fondů, které jsou dále postupně rozšiřovány pro poskytování odborné pomoci a služby v daném oboru. Tyto aktivity budou určeny pro vlastníky a správce knihovných fondů, což je přes 6 000 knihoven v ČR, dále muzea a galerie, Národní památkový ústav, popř. pro soukromé subjekty. MCKKF by se mělo stát národním metodickým pracovištěm pro oblast konzervování či restaurování knihovných fondů, resp. písemného kulturního dědictví v České republice.

Aktuální stav v NK ČR

V NK ČR v posledních 20 letech vznikla řada materiálů, metodik, památkových postupů, byly vyvinuty nové postupy, technologie a materiály pro ochranu knihovných fondů. Odborně je NK připravena přenést tyto znalosti do MCKKF a fungovat jako národní centrum pro oblast konzervování či restaurování knihovných fondů, resp. písemného kulturního dědictví v ČR.

Základní postup koncepčního řešení:

Je potřeba toto centrum zakotvit ve struktuře NK a zajistit finanční a personální zázemí MCKKF. Vytvořit pracoviště a zajistit odborníky na dané problematiku a sjednotit postupy a informovat pracovníky kulturních institucí o této aktivitě (přednášky na konferencích, organizace vzdělávacích akcí, praktických workshopů apod.).

Tvorba a vypracování studie zaměřené na vybudování metodického centra ochrany a konzervace novodobých knihovných dokumentů jako centra kompetence pro tuto oblast, zahrnující nejen restaurátorské a konzervátorské kapacity, ale i znalostní zázemí, které bude základem pro další rozvoj tohoto oboru a jeho edukaci. Studie se zaměří na vybavení příslušného pracoviště, typy zákroků a ošetření na pracovišti i mimo něj, na zprostředkování rozsáhlejších ošetření (např. odkyselení) na specializovaných pracovištích v tuzemsku i zahraničí, konzervátorské průzkumy novodobých fondů, na organizační a personální zabezpečení pracoviště, jeho status, jakožto i na prevenci, školení a osvětu v této oblasti. Pracovníci centra by se také podíleli na výuce na školách s příslušnou specializací.

Finanční náročnost a zdroje krytí:

Pro pokrytí aktivit týmu MCKKF (vybudování a fungování) je potřeba zaměstnat odborníky zaměřené na vybrané problematiky (10-15 pracovníků v následujících 5 letech – 25 milionů Kč), pořídit materiál na záchranu a vybraná zařízení a technologie v řádech jednotek milionů Kč. Dále je nutné se soustředit na ambulantní opravy knihovných fondů – získat pracovní kapacity a prostředky pro financování kvalitního restaurátorského materiálu na opravy knih.

Shrnutí výhod a využitelnost MCKKF:

Základním cílem MCKKF je podpora a rozvíjení správné praxe při ochraně knihovných fondů a jejich zachování v dobrém fyzickém stavu. MCKKF zajistí komplexní servis zahrnující metodiku a poradenství v oblasti konzervování či restaurování pro různé subjekty, v první řadě pak pro knihovny, muzea či galerie. Provádí průzkum předmětů kulturního dědictví analytickými metodami, poskytuje

vzdělávací servis pro odbornou i laickou veřejnost, konzervování či restaurování vybraných exemplářů, zajišťuje publikační servis, a to vydáváním odborné literatury, monografií, sborníků a periodik zabývajících se tematikou ochrany knihovních fondů. Poskytuje informační servis, který by umožnil snazší přístup k současným poznatkům z oblasti konzervace a restaurování, a to prostřednictvím odborné knihovny NK a online anotovanou bibliografií. V neposlední řadě napomáhá řešení krizových situací – eliminuje případné škody způsobené nenadálými krizovými situacemi a účinně sanuje jejich následky.

Výroba ochranných obalů pro knihovny v ČR – zkvalitnění uložení knihovních fondů po digitalizaci, odkyselení a opravách = preventivní konzervace.

Cíle:

Zajistit oficiální vznik MCKKF, dále zajistit vybudování pracoviště (nová, 3. budova CDH) a financování (personální a materiální). Současné kapacity pracoviště OOKF totiž naprosto nedostačují. Je třeba rovněž zajistit informovanost o tomto centru napříč kulturními institucemi, především knihovnami. Návrh MCKKF má cíl navrhnout metodiky, památkové postupy, užité vzory a stanovovat ověřené pracovní postupy pro ochranu a konzervaci knihovních fondů.

II. B. iv. Vybudování národního systému depozitního ukládání málo využívané literatury

Základní informace:

Depozitní ukládání, zejména málo využívané literatury, je ve světě zcela běžné opatření vycházející z potřeby úspor provozních a investičních prostředků. Knihovny buď sdružují prostředky a staví společný depozitář, který kryje jejich potřeby (univerzitní knihovny v USA), nebo se staví celonárodní depozitáře pro potřebu veřejných knihoven dané země (Norsko). V druhém případě mohou být deponované dokumenty omezeny na skladování národní produkce. V případě, že uložené knihy přecházejí do majetku organizace spravující centrální národní depozitář, ponechávají si ostatní instituce jen jeden nebo několik málo exemplářů, čímž se dále snižují náklady v dané instituci a efektivně využívají prostředky v systému knihoven. Centrální depozitní knihovna vybudovaná v rámci NK ČR, uchováující rezervní exempláře bohemikálních publikací pro potřeby doplňování konzervačních sbírek v případě ztrát, chybějících nebo poškozených výtisků, je cílem výše uvedených opatření na našem území.

Aktuální stav v NK ČR:

Obdobné snahy byly v minulosti reflektovány i v České republice, právě v prostředí NK. Zvažována byla třípilířová sestava rozdělení knihovnických fondů. Ty by se členily na fondy určené pro prezenční výpůjčky a služby uživatelům, dále pak speciálním podmínkám podřízené archivní a historické fondy a nakonec na depozitní fondy, jež by sloužily jako zdroj dokumentů pro proces digitalizace, doplňování konzervačních sbírek a jako zdroj pro náhrady ztracených či zničených exemplářů v konzervačních sbírkách. Poslední bod byl však dlouhodobě neprávem opomíjen. Obnovení myšlenek na vybudování depozitní knihovny bylo spojeno se spuštěním projektu NAKI „Vytvoření kooperativního systému pro budování a správu novodobých konzervačních knižních sbírek v České republice a vývoj potřebných nástrojů“ v roce 2012 a dále také s koncepcí Ministerstva kultury ČR pro trvalé uchování a zpřístupnění tradičních textových dokumentů. Díky oběma aktivitám se zintenzivnilo zpracování zhruba 600 000 bohemikálních a nebohemikálních svazků uložených v rezervním fondu NK, zefektivnilo se doplňování fondů prostřednictvím darů a nabídek vyřazených publikací a byl vytvořen organizační základ depozitní knihovny prostřednictvím transformace oddělení spravujícího rezervní fondy do oddělení Centrální depozitní knihovna.

Základní postup koncepčního řešení:

Jednotlivé aktivity směřující k budování depozitního ukládání v NK (respektive v ČR) jsou v současné době mimo zajištění provozu výše uvedeného oddělení zajištěny především prostřednictvím projektového financování, zejména ze zdrojů dotačního mechanismu NAKI. V rámci projektu IN-PROVE: budování INtegrovaného prostředí pro PRůzkum, Ochranu, Výzkum a Evidenci novodobých knihovnických dokumentů bude vytvořena studie mapující podmínky vybudování a provozu fyzické depozitní knihovny. Součástí studie bude analýza požadavků konzervačních knihoven na depozitní ukládání rezervních exemplářů bohemikálních publikací a poskytování přidružených služeb (ukládání získaných publikací v depozitní knihovně, zpracování exemplářových údajů do databáze, poskytování vybraných dokumentů konzervačním knihovnám apod.). Podklady získané analýzou poslouží pro stanovení metodických rámců těchto činností (metodika depozitního uchování, výběru dokumentů z hlediska typové skladby, časových a územních souvislostí apod.). Součástí studie bude i prostorová rozvaha zahrnující skladovací kapacity i prostory pro zajištění poskytovaných přidružených služeb a případně i odhad finanční náročnosti vybudování fyzické depozitní knihovny, stejně tak jako její

organizační a personální zakotvení. Studie by tak mohla sloužit jako podklad pro podání separátního projektu, nejspíše do některého z evropských zdrojů.

Finanční náročnost a zdroje krytí:

Jak už bylo uvedeno, komplexní finanční analýza bude součástí vznikající studie depozitní knihovny. Nicméně už nyní se dá očekávat, že finanční náklady budou v řádech stovek milionů korun, neboť je třeba počítat se zajištěním vhodného prostoru pro uložení fondů. Ukládání do externího skladu v Neratovicích je dlouhodobě neudržitelné kvůli poloze skladu a jeho zastaralosti. Bude třeba zajistit rovněž personál pracoviště včetně posílení návazných pracovišť NK. V omezené míře jsou již některé dílčí aktivity financovány z projektů NAKI; NK na systematickou podporu depozitního ukládání nemá prostředky.

Shrnutí výhod depozitního ukládání:

Prostřednictvím depozitního ukládání dojde i přes prvotní vysoké investice k postupné redukci nákladů v jednotlivých knihovnách, zefektivní se nakládání zejména s bohemikální knižní produkcí.

Dalšími výhodami jsou:

- vytvoření optimalizovaného systému depozitního ukládání,
- vytvoření záložního depozitního prostoru pro paměťové instituce ČR pro využití v případech ohrožení živelnými pohromami (povodně, požár) či po jejich postižení,
- podpora efektivního budování a doplňování konzervačních sbírek,
- příprava na budoucí výzvy spojené s budování centrálních skladů, využití nových technologií ve sdílení dokumentů a jejich distribuci,
- využití nadbytečných exemplářů pro digitalizaci na dokumentových skenerech,
- možnost nahrazení knižních svazků zničených během živelných katastrof,
- optimalizace napojení na nově vyvíjené softwarové nástroje automatizující doplňování knižních celků.

Závěr:

Budování pracoviště garantujícího depozitní ukládání v prostředí NK má koncepční charakter a systémově podporuje moderní způsob práce s rezervními, resp. depozitními sbírkami. Je v plném souladu s koncepčními snahami Ministerstva kultury ČR i výzkumných aktivit projektu NAKI, jež vytvoří pro správné fungování Centrální depozitní knihovny odpovídací technologické zabezpečení.

II. B. v. Dlouhodobá archivace digitálních dat (LTP)

Základní informace:

Dlouhodobé uchovávání digitálních dokumentů je relativně nový obor činnosti paměťových institucí, který vymezují zejména normy ISO 14721 a ISO 16363. Lze je rozdělit na dvě základní oblasti:

- standardizace v oblasti procesů, metadat, formátů a identifikátorů pro dlouhodobé uchovávání a
- budování systému pro jeho realizaci.

V oblasti standardizace v mezinárodním knihovnickém prostředí patří mezi základní prvky formátová migrace/emulace, metadatové standardy PREMIS a METS, výzkum vhodných archivačních formátů a zavádění systémů perzistentní identifikace. V oblasti systémů pro dlouhodobé uchovávání již existuje několik celosvětově rozšířených systémů (např. Rosetta, Preservica, Archivematica), některé národní knihovny si budují vlastní opensourcové systémy (např. v Portugalsku nebo Norsku). Jsou dostupná také některá komerční řešení.

Všechny tyto systémy je však nutné trvale vyvíjet a uzpůsobovat požadavkům pro dlouhodobé uchovávání. Navíc tyto systémy musejí využívat různé specializované nástroje (např. pro identifikaci a validaci formátů), jejichž důvěryhodnost se odvíjí od užití v mezinárodní komunitě. Vývoj archivačních systémů vyžaduje trvalé financování, které je již běžné pro provoz katalogizačních systémů, ale v oblasti archivace není tato potřeba dosud všude dostatečně reflektována na straně zřizovatelů.

Aktuální stav v NK ČR:

NK v rámci projektu Vytvoření Národní digitální knihovny vytvořila komplexní systém LTP úložiště, který se skládá ze spojení řešení komerčního (SAFE LTP pro správu dokumentů a řízení workflow a IBM Information Archive pro uložení a zálohování balíčků AIP) a opensourcového (Transformační modul pro formátové migrace, tvorbu metadat a úpravy a opravy dokumentů). Národní knihovna dále vyvíjí vlastní opensourcový nástroj pro kontrolu balíčků SIP (Komplexní validátor). Ten však dosud není implementován do systému LTP úložiště. Zatímco standardy NDK jsou hojně užívány pro vytváření balíčků SIP, standardizace metadat pro balíčky AIP zatím neexistuje (např. záznam o provedených validacích nebo opravách).

Problémem je rovněž propojení digitalizační linky s odlišnými procesy příjmu externích dat, oprav balíčků AIP a transformace starých dat a nedostatečná kapacita pro vytváření balíčků AIP ze sklizeného webového obsahu a jejich uložení do systému. Komplexní softwarový systém pro LTP úložiště NK tak vyžaduje řadu úprav a rozšíření (zapojení komplexních validačních nástrojů, umožnění zápisu metadat podle budoucího standardu pro balíček AIP, rozšíření o možnost přijímat další typy dat atd.), stejně jako je třeba obnova hardwarové infrastruktury a migrace ze zastarávajících pásek IBM Information Archive. Rovněž je třeba provést certifikaci důvěryhodnosti LTP úložiště NK, která vyžaduje zlepšení úrovně dokumentace procesů a certifikaci informační bezpečnosti (optimálně podle ISO 27001).

Převážná většina uvedených problémů k řešení či nových požadavků je řešitelná teprve po zajištění dostatečně spolehlivého zdroje financování, který zatím NK nemá k dispozici.

Základní postup koncepčního řešení:

1. Zajištění financování dalšího rozvoje systémů vzniklých v projektu NDK a jejich dlouhodobého provozování. Výběr vhodných dodavatelů a uzavření kvalitních smluvních vztahů na realizaci všech požadavků provozu i rozvoje.
2. Posílení ICT infrastruktury a zvýšení propustnosti na vstupu do LTP.
 - LTP úložiště musí být nezávislé na digitalizační lince NDK s plně funkčním importním modulem pro různé typy dat (vč. validací na vstupu, příp. transformací dat).
3. Ukládání všech digitálních dokumentů vlastněných NK ČR.
 - Je nutné zajistit dlouhodobou archivaci všech digitálních dat vlastněných NK v LTP úložišti včetně dat digitalizace historických dokumentů (převážně vzniklých za podpory podprogramu MK VISK6 v celé ČR), Webarchivu a případných jiných činností (například povinný výtisk elektronických publikací)
 - Dokončit přesun dat ze staré digitální knihovny Kramerius 3
4. Rozvoj nástrojů pro přijímání dalších typů dat.
 - Je třeba organizačně i provozně zajistit způsob přijímání dat jiných knihoven včetně nastavení parametrů ochrany, dalšího využití a exportů
 - Certifikace dlouhodobého úložiště.
5. Dokončení proces selfauditu (příprava DSA, nyní Nestor) s přípravou nezbytných podkladů využitelných do budoucna.
 - Je nutné zajistit certifikaci informační bezpečnosti a provést certifikaci důvěryhodnosti úložiště.

Úkoly:

1. Pokračovat v ukládání a opravách dat z NDK a od externích producentů (VISK 7) s kontrolami podle platných standardů.
2. Zpracovat postup a nároky pro uložení dat z VISK 6 do LTP úložiště.
3. Zajistit kapacity pro sklizení Webarchivu alespoň ve stejné frekvenci jako dosud.

Shrnutí výhod:

1. Oddělení procesů digitalizace od procesů dlouhodobého uchovávání (zejména ve fázi příjmu).
2. Zavedení komplexní validace, a tím kontroly kvality digitálních dokumentů přijímaných k dlouhodobému uchovávání.
3. Uložení celého webového obsahu do LTP úložiště NK.
4. Zrychlení příjmu digitalizátů vytvořených ve VISK7.
5. Standardizace metadat pro balíčky AIP.
6. Zabezpečení autenticity digitálních dokumentů záznamem provenienčních metadat vzniklých ve fázi příjmu nebo uchovávání.

II. C. Zdokonalení zpřístupnění digitálních fondů

Základní informace:

Moderní doba se projevuje v knihovnictví mimo jiné stále rostoucí poptávkou po elektronických službách. Logickým základem pro ně je existence digitálních fondů a zajištění jejich dostupnosti. Národní knihovna během dosavadního provozování digitálních služeb registruje celou řadu nových podnětů a požadavků na nové funkce a vlastnosti, které se snaží zapracovat do své nabídky služeb.

Aktuální stav v NK ČR:

NK v současnosti spravuje své digitální fondy v samostatných a navzájem nepropojených systémech. Vedle toho provozuje řadu veřejných databází a oddělené digitální knihovny (ve smyslu systémů pro vyhledávání a zpřístupňování digitálního obsahu). Tento stav je dán především historickými souvislostmi, protože digitální fondy i aplikace vznikaly v různých časech, pro různé účely, k naplňování odlišných požadavků, a tudíž má každý ze spravovaných systémů svou unikátní sadu vlastností. To umožňuje pokrývat velmi specifické detailní a odborné požadavky na vyhledání a zobrazení konkrétního díla, na druhou stranu jsou takové vlastnosti efektivně využitelné jen velmi úzké skupině odborníků. Většinová čtenářská obec klientů NK vnímá popsaný stav jako málo přívětivý a nedostatečný pro jejich potřeby.

Převažující množství digitálního obsahu (vytvořeného v projektu NDK) je čtenářům zprostředkováváno aplikací Kramerius, vyvíjenou podle požadavků NK a dalších knihoven v ČR. Množství titulů, jejich celkový datový objem a rozsah všech činností nezbytně nutných k řádnému běhu, příjmu z produkce digitalizačních pracovišť a konverzí ze starších projektů dosáhlo již v loňském roce úrovně, která atakuje reálné možnosti systému Kramerius.

V roce 2018 se NK potýká již se závažnými provozními problémy plynoucími z technických omezení systému Kramerius, došlo také k několika výpadkům dostupnosti. Aktuálně použitelná verze systému Kramerius postrádá také některé nové vlastnosti a funkce v současnosti již poptávané – například schopnost spravovat a zobrazovat elektronicky vydávané publikace v souborových formátech EPUB, umožnit registraci čtenářů a sledování jejich aktivity pro sběr statistik, preciznější řízení přístupů na základě ochrany autorských práv, umístění fondů a podobně.

Technicko-provozní podmínkou pro bezpečný a stabilní provoz digitálních knihoven včetně řízeného aktivního příjmu nových přírůstků je dostatečná kapacita datových úložných prostředků, typicky systémů diskových polí nebo podobných. V současnosti přetrvává kritický nedostatek volného datového prostoru, který vznikl nepřiměřeně dlouhým administrativním procesem při zadávání zakázek na pořízení nových prostředků. Vážný stav trvá téměř dva roky, v posledních měsících se stal nejvýznamnějším omezujícím faktorem pro rozvoj i běžný provoz digitálních knihoven a souvisejících aktivit.

Základní postup koncepčního řešení:

V logické vazbě na zájem NK ČR unifikovat rozhraní pro poskytování elektronických služeb a zpřístupnění digitálních fondů vznikne infrastruktura pro efektivní správu digitálních sbírek. Digitální fondy ve správě NK ČR, jakkoli mají každý svá specifika, je vhodné navázat na jediné grafické uživatelské rozhraní, které bude poskytovat ucelenou množinu služeb, a pokrývat tak drtivou většinu potřeb a požadavků, které uživatelé od moderní digitální knihovny očekávají. Protože žádný z aktuálně provozovaných systémů pro zpřístupňování digitálních fondů NK není připraven tyto činnosti zajistit, rozhodla se NK vyvinout a uvést do provozu zcela nový vyhledávací nástroj včetně grafického rozhraní. Nové rozhraní bude umožňovat zadání celé škály požadavků nebo parametrů pro vyhledávání napříč

všemi digitálními sbírkami a zobrazení výsledků tohoto hledání na jediném místě v přehledném a věrném zobrazení. NK ČR tento svůj záměr zahrnula do nového projektu Národní eKnihovna, který byl zahájen v roce 2018 a jehož ukončení se předpokládá v roce 2020. Požadavky na nové rozhraní jsou v projektovém záměru definovány především v prvních třech cílech projektu:

1. Systém musí umožnit platformě nezávislé korektní zobrazení obsahu digitálních děl ve věrném grafickém podání včetně zpřístupnění informací o díle, obsažených v uložených metadatech.
2. Bude vyvinut nový systém pro multiplikační vyhledávání. Požadavky zejména ze strany odborné veřejnosti jsou na extrémně výkonný způsob vyhledávání libovolného slovního spojení, jakož i celých slovních či větných řetězců v digitalizovaných dílech v nejkratším možném čase.
3. Bude vyvinut vědeckovýzkumný modul, který výrazně ulehčí práci výzkumníkům, badatelům a dalším akademickým a vědeckým odborníkům. Tento modul bude umožňovat expertní tvorbu znalostmi řízeného přístupu k informacím, což představuje možnost vytvářet znalostní vrstvy umožňující dynamickou navigaci celým archivem. Součástí bude obsahová analýza, kontextová analýza a extrakce poznatků, které bude možné následně prezentovat formou vztahových a časových diagramů nebo přehledných grafů.

Pro efektivní provoz nového systému musí být vybudována odpovídající infrastruktura, která doplní, případně částečně nahradí současné nedostatečné hardwarové a softwarové vybavení v NK ČR. Základním prvkem nově budované infrastruktury je výstavba robustního datového centra s dostatečně velkým a bezpečným datovým skladem. Na platformě tohoto skladu bude vybudováno dlouhodobé zabezpečené úložiště, do kterého budou postupně převáděny sbírky z jednotlivých digitalizačních aktivit. Nové úložiště pro tyto sbírky zajistí vysokou míru zabezpečení, čitelnosti a dostupnosti na dlouhou dobu. Nové dlouhodobé úložiště bude využito také pro ukládání balíčků z digitalizací dalších institucí, které digitalizují podle pravidel VISK7.

Finanční náročnost a zdroje krytí:

Vývoj a nasazení nového rozhraní pro vyhledávání a zobrazení digitálních sbírek NK je součástí komplexního projektu Národní eKnihovna. NK ČR získala na realizaci tohoto projektu dotaci z IROP, specifický cíl 3.2, průběžná výzva č. 23, ve výši 116 mil. Kč. Uvedená částka společně s povinnou spoluúčastí NK jako příjemce dotace je dostačující k dokončení projektu, a tím i k nasazení nového rozhraní do běžného provozu.

Částka pokrývá vedle dodávky nové infrastruktury také vývoj a nasazení softwarových komponent. Pro zajištění nárůstu úložného prostoru a jeho dostupnosti získala NK dotaci od zřizovatele ve výši 30 mil. Kč.

Závěr:

NK má zásadní zájem modernizovat své služby podle požadavků čtenářské veřejnosti včetně stále se rozvíjejících požadavků na dostupnost digitálních fondů. Proto bude v příštích dvou letech realizovat projekt Národní eKnihovna, jehož významnou částí je vývoj a nasazení zcela nového grafického rozhraní pro čtenáře. Projekt umožní platformě nezávislé řešení a zajistí moderní formou přístup a konzumaci digitálního obsahu bez ohledu na původ i současnou formu a místo uložení díla.

III. A. Komunikace s veřejností

Aktuální stav:

Odbor komunikace v současné době propaguje NK a její činnosti formou PR a marketingu, vydavatelskou a výstavní činností. Komunikují se aktivity a služby napříč NK formou dostupných komunikačních kanálů včetně aktivní mediální komunikace, webových stránek, e-zpravodaje, sociálních sítí aj., a to v úzké spolupráci s příslušnými odbornými pracovníky. Velkou část aktivit tvoří komunikace příprav a postupu revitalizace, což bude zřejmě hlavním tématem příštích let včetně komunikace poskytování služeb v průběhu revitalizace. Médii i širokou veřejností je NK vnímána jako instituce, která pracuje v provizoriu bez jasného výhledu plného provozu. Pozitivně je vnímáno, že i přes revitalizaci NK poskytuje své služby, ale není vnímána jako plně fungující instituce.

Plnohodnotné výstavy a akce pro širokou veřejnost nyní nelze připravovat s ohledem na prostorová omezení a také z důvodu nejistoty. Tyto aktivity se totiž připravují rok, dva či několik let předem. Jelikož není jistota, zda bude v následujícím roce Klementinum přístupné, v souvislosti s touto skutečností je odbor komunikace vyzván k jisté zdrženlivosti při plánování a dojednávání aktivit.

Součástí budování a rozvoje vztahů s veřejností bude rovněž nová koncepce komerčních prohlídek historicky cenných a turisticky atraktivních částí areálu Klementina. NK se vinou předchozích managementů dostala do extrémně nevýhodné situace, kdy prohlídkové služby zajišťuje externí subjekt. NK tak nemá kontrolu ani nad zisky z této činnosti, ani nad využitím prohlídkových tras pro jiné potřeby (příležitostné tematické akce apod.). NK má za to, že v důsledku této situace přichází o nemalé prostředky, které by jako příspěvková organizace státu mohla využít pro vlastní potřeby.

NK je v současnosti vázána smlouvou, kterou považuje za naprosto nevýhodnou. Tuto situaci se současné vedení snaží řešit, soud však ve sporu s komerčním subjektem rozhodl v neprospěch NK. Po vypršení platnosti smlouvy je tak naprosto nezbytně nutné zajistit turistické prohlídky vlastními silami a vytvořit garance, že se podobná situace nebude opakovat.

Základní postup koncepčního řešení:

Bude zintenzivněna komunikace s odbornými pracovišti a komunikace jejich odborných pracovních úspěchů směrem k široké veřejnosti a se snahou o aktivní komunikaci ze strany odborných pracovišť. Vzniknou nové webové stránky a intranet, v plánu je vytvoření mobilní aplikace, která bude dynamická, přehledná a aktuální. Obzvláště před revitalizací a s tím souvisejícím posunem pracovišť, pohybem fondů, uzavírání signatur apod. bude tato aplikace velmi důležitá. Vedle online služeb poskytne navigaci, detailní popis poskytovaných služeb na pracovištích a ve studovnách a bude sloužit také jako platforma pro pozvánky na konference, školení, diskuze, kulturní a společenské akce NK.

Ke zlepšení uživatelského prostředí v Klementinu je nezbytný nový navigační systém. Jeho realizace byla odkládána s tím, že v rámci realizace 3. etapy revitalizace je navigace součástí projektu. S ohledem na odklad revitalizace bude umístěno provizorního řešení. Dnes je pro uživatele náročné najít i hlavní vchod do NK.

Dále je třeba umístit logo na budovu CDH tak, aby bylo viditelné z hlavní silnice a zastávky MHD.

Po revitalizaci Klementina je třeba se zaměřit na zvýšení povědomí o našich historických fondech či významných titulech například formou vystavení faksimilií, které budou volně přístupné v klidových zónách či ve studovnách k případnému prohlédnutí, dále interaktivních tabulí, umístění infoboxů – dotykových obrazovek nejen s informacemi o NK.

Finanční náročnost a zdroje krytí:

Webové stránky – dodá DaT

Mobilní aplikace - dodá DaT

Dočasné řešení navigačního systému v Klementinu lze odhadnout na cca 25.000 Kč. Jde zejména o navigační sloupky v exteriéru.

Umístění loga na budovu CDH – cca 20 000 Kč.

Pokud jde o dotykové infoboxy, NK bude jednat o možnosti barteru. Dodavatel by poskytl obrazovky zdarma a na oplátku by mohl na tato zařízení umístit reklamu. S ohledem na vysokou návštěvnost NK lze očekávat, že tato možnost bude pro poskytovatele atraktivní.

Závěr:

Bude nutný aktivní přístup odborných pracovišť při dodávání námětů pro prezentaci vlastní činnosti. NK připraví strategii komunikace závěrečné etapy revitalizace,lepší navigační systém v CDH i Klementinu, čímž přispěje k vyššímu komfortu uživatelů, a tím i pozitivnímu vnímání NK.

Úkoly:

- Oddělení PR a marketingu bude kontaktovat odborná pracoviště za účelem získání témat pro pozitivní odbornou prezentaci.
- Odborná pracoviště budou aktivně nabízet témata vhodná pro prezentaci svých činností.
- NK bude realizovat dílčí koncepci fungování NK směrem k široké veřejnosti po revitalizaci, mimo jiné s cílem zvýšení povědomí o významu instituce i barokního areálu včetně plánování aktivit národního i mezinárodního významu
- Bude dokončeno vydání nových propagačních letáků a skládaček o odborných činnostech NK a Klementinu.
- NKlepší navigační systém v Klementinu i CDH.
- Oddělení PR a marketingu bude participovat na realizaci nových webových stránek, intranetu a mobilní aplikaci.
- Budou obnoveny fundraisingové projekty.
- Po vypršení platnosti smlouvy s komerčním subjektem, který organizuje turistické prohlídky Klementina, převzít tyto činnosti do vlastní režie a najít řešení, které do budoucna zamezí opakování současné situace.

Úkoly z Koncepce rozvoje NK na léta 2019-23 stanovené na základě projednání na workshopu ve dnech 30. – 31. ledna 2019	Odpovídá	Termín na r. 2019	Forma výstupu	Plnění
Vyhodnotit dopady III. etapy rekonstrukce Klementina na činnost instituce	GŘ	31. 3. 2019	Dokument	
Zmapovat potřeby scházejícího vnitřního vybavení NK po ukončení I. a II. Etapy rekonstrukce a navrhnout a projednat příslušné nákupy	Ekonomický náměstek	31. 3. 2019	Přehled plánovaných nákupů	
Zpracovat a realizovat mediální strategii za účelem optimálního prostorového zajištění činnosti NK	OKo	28. 2. 2019	dokument	
Zpracovat komplexní strategii rozvoje lidských zdrojů v NK vč. finančního ohodnocení, pracovního prostředí, problematiky benefitů, vzdělávání aj.	Personální ředitel	15. 3. 2019	1. verze strategie - dokument	
Založení Fóra uživatelů	Ředitelka KGŘ	31. 3. 2019	Seznam účastníků fóra a příslušná směrnice	
Zapojit ředitelku odboru služeb do projektu NeK, vyhodnocení dopadů III. Etapy (,funkčnost NK), I. a II. Etapy (vybavení) a optimalizaci a využití prostor Klementina	Příslušné odpovědné osoby za jednotlivé úkoly	ihned		Splněno
Uplatnit potřeby akvizice v jednání o rozpočtu uvnitř NK	Ekonomický náměstek	ihned	Rozepsaný rozpočet	Rozpočet NK na r. 2019 byl prodiskutován na poradě vedení dne 11. 03. 2019; nadále chybí cca. 5 mil. Kč v srv. se stavem z r. 2018
Aktualizovat argumentaci pro navýšení akvizičních prostředků vč. vyjádření zastoupení dokumentů proti jednotlivým oborům Konspektu	KFS	ihned	Dokument	Jednáno o rozpočtu, srovnání s Konspektem bude provedeno později

Zpracovat oblast historických fondů jako jeden z klíčových okruhů Koncepce	KFS	28. 2. 2019	Text oblasti	Splněno a projednáno na poradě vedení dne 11. 03. 2019, text viz dokument.
Zpracovat interní projekt k elektronickému povinnému výtisku a vyčíslit finanční, personální a další požadavky	KFS	31. 3. 2019	Projekt	
Monitorovat důsledně legislativní proces elektronického povinného výtisku a uplatnit potřeby NK	KI	průběžně		
Dle jednotlivých typů dokumentů kvantifikovat nároky na digitalizaci (jaká část fondu ještě zbývá procentuálně a číselně) do budoucna, věcně je popsat, v rámci jednotlivých typů dokumentů stanovit priority a přiřadit je digitalizačním aktivitám.	KFS	28. 2. 2019	Dokument	Nový termín 15. 03. 2019
Spustit program adopce vybraných rukopisů nebo jejich skupin prostřednictvím sponzorování výroby jejich digitálních kopií; oslovit potenciální donory.	OKo	30. 4. 2019	Poloprovoz	
Zmapovat a sepsat nástroje podporující digitalizaci, vyčíslit nároky na jejich plný provoz a hledat cesty k finančnímu zajištění provozu	DaT	31. 3. 2019	Dokument	
Stanovit ideální harmonogram sklizně webových zdrojů a odhadnout nároky na úložný prostor	DaT	15. 3. 2019	Dokument	
Vyčíslit finanční a personální nároky na digitalizaci v jednotlivých oblastech a odhadnout nároky na úložný prostor	DaT	31. 3. 2019	Dokument	
Zpracovat analýzu náročnosti řešení odkyselování fondů na národní úrovni	KFS	31. 12. 2019	Dokument	
Zpracovat projektový záměr vč. finanční analýzy pro zavedení technologie RFID, postupně ihned řešit ve vazbě na rozpočet NK	DaT	30. 4. 2019	Dokument – projektový záměr	
Zpracovat koncepci Metodického centra konzervace fondů vč. finanční analýzy jeho zajištění (rok 2020 v rámci projektu NAKI) a předložit MK	KFS	31. 12. 2020	Koncepční dokument	

Zpracovat koncepci depozitního ukládání málo využívané literatury na národní úrovni vč. finanční analýzy (rok 2019 v rámci projektu NAKI) a předložit MK	KFS	31. 12. 2019	Koncepční dokument	
Pokračovat v ukládání a opravách dat z NDK a od externích producentů (VISK 7) s kontrolami podle platných standardů	DaT	30. 6. 2019, jinak průběžně	Situační zpráva	
Zpracovat postup a nároky pro uložení dat z VISK 6 a dalších zdrojů do LTP úložiště, zahájit realizaci pro VISK6	DaT	31. 3. 2019	Situační zpráva	
Zajistit kapacity pro sklizení Webarchivu alespoň ve stejné frekvenci jako dosud	DaT	30. 6. 2019	Situační zpráva	
Realizovat projekt Národní eKnihovna	DaT	31. 12. 2020	Poloprovoz	
Řešit pokračování systému Aleph	DaT	28. 2. 2019	Situační zpráva	Nový termín situační zprávy 31. 3. 2019
Řešit podporu systémů digitalizace moderních i historických sbírek provozem Registru digitalizace (moderních dokumentů) vč. systému jejich jednoznačné identifikace a Indexu historických dokumentů vč. systému jejich jednoznačné (nadmárodní) identifikace a perspektivně správního systému TEI	DaT	31. 3. 2019	Situační zpráva	
Řešit provoz modulů rozšiřujících digitální knihovnu Manuscriptorium a zajišťujících vysokou personalizaci uživatelského chování a účast uživatelů na obohacení obsahu Manuscriptoria (crowdsourcing)	DaT	31. 3. 2019	Situační zpráva	
Zajistit kontinuální průběžnou aktualizaci digitální knihovny Kramerius na nově vydávané dostupné verze.	DaT	31. 3. 2019	Situační zpráva	
Řešit zpřístupnění vlastních digitalizovaných děl nedostupných na trhu všem knihovnám ČR i široké veřejnosti, které vyplývá z licenčních smluv uzavřených s kolektivními správci autorských práv Dilia a OOA-S; v další etapě také zpřístupnění všech digitalizovaných děl v dalších knihovnách ČR	DaT	31. 3. 2019	Situační zpráva	

Zpracovat a postupně realizovat optimalizační plán vztahů s veřejností především v oblastech uvedených na str. 12 Koncepce na rok 2019 a další	OKo	15. 3. 2019	Plán	
--	-----	-------------	------	--